

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ЦЕНТР ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ
І ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ З ІНШИМИ
ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконала: здобувачка вищої освіти
2 курсу магістратури
Галузь знань 28 «Публічне управління та
адміністрування»
спеціальність 281 «Публічне управління
та адміністрування»
Рибальченко Христина Олегівна

Науковий керівник: д.ю.н., доцент
Корнута Людмила Михайлівна

Рецензент: к.ю.н., доцент
Осадчий Анатолій Юрійович

АНОТАЦІЯ

**на магістерську роботу здобувачки вищої освіти 2 курсу
магістратури Рибальченко Христини Олегівни на тему
«Адміністративна відповідальність за порушення обмеження щодо
сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності»**

***Рибальченко Х.О. Адміністративна відповідальність за порушення
обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.
– Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.***

Магістерський дослідницький проект на здобуття кваліфікаційного ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2025.

Магістерське дослідження присвячене теоретико-правовій характеристиці адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення посад з іншими видами діяльності як ефективного механізму запобігання корупції у публічному управлінні. Дослідження складається з вступу, двох розділів, що включають сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Робота складається із вступу, 2 розділів, що містять 6 підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

У сучасних умовах розвитку правової держави дотримання обмежень щодо сумісництва та суміщення посад набуває особливого значення як інструмент превентивного антикорупційного контролю. Виявлення та системне врегулювання адміністративної відповідальності за порушення цих обмежень сприяє забезпеченню законності, захисту публічних інтересів та підвищенню довіри до органів влади. Крім того, наявність законодавчих прогалин і колізій у сфері сумісництва та суміщення посад потребує наукового осмислення та практичних рекомендацій для вдосконалення нормативно-правової бази.

З'ясовано, що обмеження сумісництва та суміщення посад є превентивним механізмом антикорупційної політики, спрямованим на забезпечення прозорості діяльності публічних службовців та мінімізацію ризику виникнення корупційних проявів. Проаналізовано поняття «сумісництво» та «суміщення», встановлено їх ключові відмінності за місцем, характером виконання додаткової роботи, оплатою та часовими межами, що має значення для правозастосування та ефективності публічної служби.

Досліджено інститут адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Встановлено, що порушення таких обмежень кваліфікується як адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, навіть за відсутності умисної корисливої поведінки. Розкрито склад адміністративних правопорушень, включаючи об'єкт, об'єктивну та суб'єктивну сторони, а також визначено коло суб'єктів відповідальності.

Проаналізовано правові засади застосування адміністративних стягнень, що включають накладення штрафу, конфіскацію доходу або винагороди та позбавлення права обіймати певні посади або здійснювати певну діяльність. Встановлено, що адміністративні стягнення мають державний примусовий характер, поєднують покарання та профілактичний ефект, застосовуються виключно судом і реалізуються у визначеному законодавством порядку, що забезпечує їх ефективність та превентивну дію.

З'ясовано особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з сумісництвом та суміщенням, серед яких: спеціальна підстава для порушення справи; подовжені строки накладення стягнення; триденний строк направлення протоколу до суду; необхідність участі особи, яка притягується до відповідальності, та прокурора; внесення даних про правопорушника до Єдиного державного реєстру осіб, що вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Визначено, що завершальна стадія провадження включає службове розслідування, спрямоване на виявлення причин і умов правопорушення.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення посад, уточненні правового змісту понять «сумісництво» та «суміщення», визначенні складу адміністративних правопорушень і встановленні особливостей провадження у таких справах.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для удосконалення законодавства у сфері запобігання корупції, підготовки нормативних актів та методичних рекомендацій для органів влади, уповноважених на здійснення адміністративного примусу, а також для підвищення ефективності роботи публічної служби.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, корупція, сумісництво, суміщення, публічна служба, адміністративне стягнення, антикорупційне законодавство.

SUMMARY

**for the master's thesis of the 2nd year master's degree student
Rybalchenko Khrystyna Olehivna on the topic " Administrative liability for
violations of restrictions on holding concurrent positions and combining
positions with other types of activity"**

**Rybalchenko K.O. Administrative liability for violations of restrictions
on holding concurrent positions and combining positions with other types of
activity. – *Qualifying scientific work on manuscript rights.***

Master's research project for obtaining a master's degree in specialty 281
“Public management and administration”. – National University “Odesa Law
Academy”, Odesa, 2025.

The Master's research is dedicated to the theoretical and legal analysis of
administrative liability for violations of restrictions on holding concurrent positions
and combining positions with other types of activity as an effective mechanism for
preventing corruption in public administration. The study consists of an
introduction, two chapters including seven subchapters, conclusions, and a list of
references.

In the current context of the development of the rule-of-law state, compliance
with restrictions on concurrent positions and combining positions has acquired
special importance as an instrument of preventive anti-corruption control.
Identification and systematic regulation of administrative liability for violations of
these restrictions contribute to ensuring legality, protecting public interests, and
enhancing public trust in government authorities. Furthermore, the existence of
legislative gaps and legal conflicts in the field of concurrent positions and combining
positions requires scientific analysis and practical recommendations for improving
the regulatory framework.

It has been established that restrictions on concurrent positions and combining
positions serve as a preventive mechanism of anti-corruption policy, aimed at
ensuring transparency in the activities of public officials and minimizing the risk of

corrupt practices. The concepts of “concurrent employment” and “combining positions” were analyzed, and their key differences were identified in terms of place and nature of additional work, remuneration, and temporal boundaries, which is essential for law enforcement and the effective functioning of the public service.

The study examined the institution of administrative liability for violations of restrictions on holding concurrent positions and combining positions with other types of activity. It was established that such violations are classified as administrative offenses related to corruption, even in the absence of intentional personal gain. The structure of administrative offenses was revealed, including the object, objective and subjective sides, and the circle of responsible subjects was determined.

The legal foundations for the application of administrative sanctions were analyzed, including the imposition of fines, confiscation of income or remuneration, and deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities. It was established that administrative sanctions have a state coercive nature, combine punitive and preventive effects, are applied exclusively by the court, and are implemented according to the procedure prescribed by law, ensuring their effectiveness and preventive impact.

The specifics of proceedings in cases of administrative offenses related to concurrent employment and combining positions were identified, including: a special basis for initiating a case; extended deadlines for imposing sanctions; a three-day period for submitting the protocol to the court; the mandatory participation of the person being held liable and the prosecutor; and the entry of information about the offender into the Unified State Register of Persons who Committed Corruption or Corruption-Related Offenses. It was determined that the final stage of proceedings includes an internal investigation aimed at identifying the causes and conditions of the offense.

The scientific novelty of the work lies in a comprehensive analysis of administrative liability for violations of restrictions on holding concurrent positions and combining positions, clarification of the legal content of the concepts

“concurrent employment” and “combining positions,” identification of the structure of administrative offenses, and determination of the specifics of proceedings in such cases.

The practical significance of the study consists in the possibility of using its results to improve legislation in the field of corruption prevention, to prepare regulatory acts and methodological recommendations for authorities authorized to exercise administrative coercion, and to enhance the efficiency of public service.

Keywords: administrative liability, administrative offense, corruption, concurrent employment, combining positions, public service, administrative sanction, anti-corruption legislation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ.....	 8
1.1. Теоретичні основи дослідження порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення посад з іншими видами діяльності.....	8
1.2. Поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією	20
1.3. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення	32
 РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ	 44
2.1. Склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.....	44
2.2. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних із обмеженнями щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.....	65
2.3. Адміністративні стягнення за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності	84
 ВИСНОВКИ.....	 84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

ВСТУП

Проблематика адміністративної відповідальності за порушення встановлених законодавством обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності набуває особливої значущості в умовах утвердження принципів доброчесності, прозорості та неупередженості у діяльності публічної служби. Україна, задекларувавши курс на побудову демократичної, правової держави та інтеграцію до європейського правового простору, визначила пріоритетом посилення антикорупційної політики, що передбачає забезпечення відповідальності за порушення вимог, пов'язаних із запобіганням конфлікту інтересів та зловживанню службовим становищем.

Одним із ключових елементів антикорупційного законодавства є встановлення обмежень щодо сумісництва та суміщення посад з іншими видами оплачуваної діяльності, метою яких є недопущення поєднання службових повноважень із приватними інтересами. Порушення цих обмежень створює передумови для виникнення конфлікту інтересів, підриває довіру громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування, а також дискредитує саму ідею публічної служби як форми служіння суспільству. У зв'язку з цим дослідження адміністративно-правового механізму відповідальності за такі правопорушення є важливим як у теоретичному, так і в практичному вимірах.

Наявність законодавчо встановлених обмежень щодо сумісництва та суміщення посад спрямована на недопущення конфлікту інтересів, запобігання використанню службового становища в приватних цілях, а також на забезпечення ефективного виконання службових повноважень. Порушення таких обмежень розглядається як прояв несумлінного виконання посадових обов'язків і потенційно містить ознаки корупційного правопорушення. Саме тому законодавець передбачив адміністративну відповідальність за такі діяння, закріпивши її у ст. 172-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Основою для теоретичного осмислення проблеми адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності стали наукові праці провідних учених-правників, зокрема фахівців у галузі адміністративного права. Значний внесок у розроблення відповідних питань зробили такі науковці, як Ю.П. Битяк, К.В. Берднікова, Л.Р. Біла-Тіунова, К.Л. Бугайчук, В.М. Гаращук, О.З. Гладун, К.І. Годуєва, А.М. Денисова, О.В. Джафарова, Н.Ю. Задирака, С.В.Ківалов, М.А. Комзюк, В.С. Ковальський, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, Л.М. Корнута, О.В. Левада, П.С. Лютіков, Н.П. Матюхіна, А.В. Малько, О.І. Миколенко, С.С. Рогульський, І.Й. Снігур, В.П. Тимошук, Т.В. Хабарова, М.І. Хавронюк, В.Г. Чорна та інші. У їхніх працях досліджувалися питання адміністративної відповідальності, запобігання корупції, правового статусу публічних службовців, а також особливостей реалізації антикорупційних обмежень у системі публічної служби.

Водночас, незважаючи на наявність численних наукових напрацювань у сфері адміністративного та антикорупційного права, варто зазначити, що питання адміністративної відповідальності саме за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності досі не отримало належного комплексного дослідження. У більшості наукових праць ця проблематика розглядається фрагментарно – у контексті загальних аспектів антикорупційної політики, адміністративної юрисдикції чи правового статусу державних службовців.

Отже, аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що проблема адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності залишається недостатньо розробленою як у теоретичному, так і в практичному вимірі. Відсутність цілісного підходу до розуміння сутності, змісту та особливостей правозастосування відповідних норм зумовлює необхідність подальших досліджень у цій сфері. Саме тому актуальність обраної теми магістерського дослідження зберігає свою наукову і практичну значущість.

Метою магістерської роботи є комплексне дослідження адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, з'ясування її теоретико-правових засад, змісту, складу правопорушення, особливостей провадження у справах цієї категорії та видів адміністративних стягнень.

Для досягнення поставленої мети, були поставлені такі **завдання**:

- 1) розкрити теоретичні основи правового регулювання обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- 2) визначити поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;
- 3) проаналізувати правові засади притягнення до адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень щодо сумісництва та суміщення;
- 4) розкрити склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- 5) визначити особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення цієї категорії;
- 6) охарактеризувати види адміністративних стягнень, що застосовуються за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, та оцінити їх ефективність.

Об'єктом магістерського дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері дотримання та забезпечення встановлених законодавством обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності в системі публічної служби.

Предметом магістерського дослідження є адміністративна відповідальність за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, її нормативно-правове закріплення, склад, процедура притягнення та заходи впливу.

Методологічну основу магістерської роботи становить система загальнонаукових і спеціально-правових методів пізнання, які у взаємозв'язку забезпечили об'єктивність та повноту дослідження.

Діалектичний метод застосовано для розкриття сутності адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення, а також для визначення її місця в системі заходів адміністративно-правового впливу. Формально-юридичний метод використано для аналізу нормативно-правових актів, що регулюють питання обмежень, сумісництва та суміщення, а також порядку притягнення до відповідальності за їх порушення. Системно-структурний метод сприяв з'ясуванню взаємозв'язку між елементами складу адміністративного правопорушення та окремими видами адміністративних стягнень. Порівняльно-правовий метод дозволив виявити спільні та відмінні риси у регулюванні відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення в національному законодавстві та у праві зарубіжних країн. Аналіз і синтез застосовано для узагальнення наукових позицій щодо проблематики обмежень у публічній службі та формування власних висновків і пропозицій.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження можуть бути апробовані на конференціях, конгресах, круглих столах, симпозіумах тощо, а результати дослідження можуть бути опубліковані у фахових виданнях та збірниках наукових публікацій за результатами проведених наукових заходів.

Структура магістерської роботи визначена її метою та завданнями і включає вступ, два розділи, що поділяються на шість підрозділів, висновки та список використаних джерел, що налічує 150.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Теоретичні основи дослідження порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення посад з іншими видами діяльності

Система обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності є ключовим елементом механізму антикорупційної політики в публічній службі. Їх запровадження має на меті забезпечити пріоритет публічного інтересу над приватними цілями та зберегти належний рівень доброчесності осіб, наділених владними повноваженнями. У цьому контексті дослідження порушення таких обмежень вимагає комплексного теоретико-правового підходу, що охоплює як сутнісні характеристики правового статусу службовців, так і соціальну природу публічної влади.

У законодавстві та науковому дискурсі сумісництво визначається як виконання додаткової оплачуваної діяльності поза межами основного робочого часу, тоді як суміщення охоплює виконання інших трудових чи службових функцій у межах основного робочого часу та в межах того ж органу. Така диференціація має не лише організаційне, але й правове значення, оскільки різні форми додаткової діяльності по-різному впливають на можливість виникнення конфлікту інтересів, залежності або впливу третіх осіб на службові рішення [1, с. 45].

Особливість правового статусу публічного службовця полягає в тому, що його діяльність спрямована на реалізацію владних повноважень та виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування. Це обумовлює особливу вимогу щодо нейтральності, безсторонності та пріоритетності публічного інтересу. Відтак, у доктрині підкреслюється, що певні дії, які для працівників приватного сектору є проявом свободи праці,

для посадових осіб набувають характеру загрози порушення принципів доброчесності та лояльності до держави [2, с. 44].

Обмеження щодо сумісництва та суміщення розглядаються як превентивний інструмент запобігання корупції. Їх функція полягає не у покаранні, а в упередженні ситуацій, коли службове становище може бути використано для досягнення приватної або корпоративної вигоди. Науковці наголошують, що саме попереджувальний характер цих обмежень є визначальним для розуміння правової природи відповідних норм [3, с. 55].

Порушення обмежень щодо сумісництва здебільшого не є результатом умисної корисливої поведінки, однак воно створює потенційну загрозу для публічних інтересів. Саме тому законодавець кваліфікує такі дії як корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, передбачаючи адміністративно-правові санкції. Така кваліфікація відображає концептуальний підхід, згідно з яким корупція – це не лише пряме отримання вигоди, але й будь-яке відхилення службової поведінки від стандартів доброчесності, спричинене приватними впливами [1, с. 47].

Крім того, порушення обмежень щодо сумісництва нерідко має прихований характер, що ускладнює виявлення правопорушення. Наукові дослідження підкреслюють необхідність посилення інституційного контролю, удосконалення механізмів декларування та аналізу ризиків службової діяльності, а також системної правопросвітницької роботи серед службовців [2, с. 46].

Таким чином, теоретичні засади цієї проблематики включають: принцип пріоритетності публічного інтересу; вимогу доброчесності та нейтральності службовця; розуміння корупції як явища ризикової поведінки, а не лише отримання вигоди; необхідність інституційних гарантій запобігання конфлікту інтересів.

Отже, обмеження щодо сумісництва та суміщення виступають системним засобом підтримання стандартів належного врядування та запобігання корупційним проявам у сфері публічної служби. Їх порушення

несе загрозу легітимності владних дій і підриває довіру громадян до державних інститутів.

На перший погляд, встановлені законом обмеження щодо сумісництва та суміщення покликані передусім запобігти ситуаціям, коли публічні службовці отримують неконтрольовані доходи поза межами основного місця роботи. Проте глибинне значення цих норм виходить далеко за межі фінансових аспектів. Обіймаючи посаду державного службовця та поєднуючи її з додатковою діяльністю, наприклад підприємницькою або комерційною, особа ризикує змістити пріоритет із суспільних інтересів на приватні. Така зміна пріоритетів створює потенційну загрозу зловживання владними повноваженнями та сприяння приватним інтересам, наприклад у вигляді незаконного виділення земельних ділянок, отримання податкових пільг або укладання договорів на користь певних компаній [1, с. 45; 2, с. 46].

Обмеження щодо сумісництва та суміщення регламентуються, зокрема, ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції» [5], що поширює свої положення на всіх публічних службовців, за винятком певних категорій осіб, зокрема депутатів (крім народних депутатів України та тих, хто працює на постійній основі у місцевих радах), окремих членів секретаріатів Верховної Ради України, присяжних та працівників патронатних служб Фонду соціального страхування, Пенсійного фонду та інших спеціалізованих органів [1, с. 46].

Термін «сумісництво» в науковій та правовій літературі визначається як одночасне виконання особою професійної діяльності за іншою посадою, при цьому така діяльність зазвичай є оплачуваною та не основною. Сумісництво передбачає виконання роботи поза межами основного робочого часу і може здійснюватися як на основному місці роботи, так і в іншій організації. Для публічних службовців право на сумісництво обмежується нормативно, за винятком дозволених видів діяльності, серед яких – викладацька, наукова, медична, інструкторська та спортивна діяльність, а також суддівська практика [1, с. 47].

У контексті освітньої діяльності Закон України «Про освіту» [6] визначає викладацьку діяльність як діяльність педагогічного або науково-педагогічного працівника, самозайнятої особи або іншої фізичної особи на основі трудового або цивільно-правового договору, що спрямована на формування у здобувачів знань, умінь і компетентностей [2, с. 12]. Таким чином, публічний службовець може поєднувати виконання службових обов'язків із викладацькою або науково-педагогічною діяльністю лише на підставі офіційного договору. Однак для отримання статусу наукового чи науково-педагогічного працівника необхідне виконання фахової діяльності за основним місцем роботи, що на практиці унеможливлює суміщення таких посад із державною службою [3, с. 55].

Аналіз підпунктів 1 та 2 статті 53 Закону України «Про вищу освіту» [7] дозволяє зробити висновок, що головна відмінність між науковим та науково-педагогічним працівником полягає у масштабі виконуваної роботи. Викладацька діяльність педагогічного працівника обмежується трьома основними напрямками: навчальною, методичною та організаційною роботою. Натомість науково-педагогічний працівник, крім перелічених обов'язків, також займається науковою, науково-технічною та/або мистецькою діяльністю.

Особливу увагу привертає визначення обох категорій: вони зобов'язані здійснювати свою діяльність саме за основним місцем роботи. Проте, у разі суміщення такої діяльності з державною службою, публічні службовці, які мають статус наукових або науково-педагогічних працівників, фактично не можуть виконувати ці обов'язки за основним місцем роботи. Ця правова конструкція має важливі наслідки: публічні службовці не здобувають статус ні наукового, ні науково-педагогічного працівника через невиконання однієї з ключових умов – ведення фахової діяльності за основним місцем роботи.

Це створює певну правову колізію: де-юре державні службовці мають право на викладацьку діяльність на умовах договору, але де-факто вони не

можуть отримати статус наукового або педагогічного працівника через необхідність виконання основної роботи на посаді держслужбовця. Подібні обмеження мають суттєві юридичні наслідки, оскільки обмежують обсяг прав публічних службовців та звужують межі реалізації їх професійних компетенцій у законодавчо дозволених сферах [1, с. 48; 3, с. 57; 4, с.128].

Окреслена проблематика охоплює також сферу наукової діяльності, яка розуміється як особливий різновид інтелектуальної праці, спрямованої на формування нових знань чи пошук можливостей їх практичного використання, основними напрямками якої є фундаментальні та прикладні дослідження [3]. Виконання такої діяльності покладається на наукових працівників, перелік категорій і посад яких визначено у спеціальному законодавстві, зокрема в актах, що регулюють сферу вищої освіти та наукової і науково-технічної діяльності. До них віднесено, серед іншого, ученого секретаря, а також наукових співробітників різних рівнів — від молодшого до головного.

Разом із тим, норми, що регулюють статус осіб, зайнятих науковою роботою, передбачають необхідність обіймання відповідних посад за основним місцем працевлаштування. Така вимога для публічних службовців, які бажають поєднувати службу з науковою діяльністю, на практиці є складною для реалізації, а в окремих випадках — фактично недосяжною. Саме тому положення антикорупційного законодавства, зокрема п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції», потребують узгодження із нормами, що регламентують статус наукових і науково-педагогічних працівників.

Оптимальним способом вирішення цієї колізії видається внесення змін до законодавства про вищу освіту, а саме до ст. 53, доповнивши чинне формулювання про здійснення діяльності «за основним місцем роботи» альтернативною можливістю працювати «за сумісництвом». Такий підхід дозволив би законно поєднувати публічну службу та наукову діяльність, не порушуючи чинних обмежень у сфері запобігання корупції.

Окремо слід звернути увагу на категорію педагогічних працівників. Їх професійна діяльність може здійснюватися як у закладах вищої освіти, так і у закладах загальної середньої освіти. Це впливає з положень законодавства про загальну середню освіту [8] та переліку посад педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого відповідним актом уряду [9]. Водночас на відміну від сфери вищої освіти, для працівників закладів загальної середньої освіти законодавство не містить спеціального визначення, що унеможливорює безпосереднє застосування аналогії норм.

У законодавстві про вищу освіту прямо вказано, що педагогічну діяльність здійснюють саме працівники закладів вищої освіти. Проте нормативні акти встановлюють і загальні критерії до всіх педагогічних працівників незалежно від рівня закладу освіти: наявність відповідної освіти чи професійної кваліфікації, володіння державною мовою або достатнім рівнем мовної компетентності для іноземців, а також належні моральні та психофізичні характеристики [5]. З огляду на це, положення антикорупційного законодавства не містять заборони для публічних службовців здійснювати викладацьку діяльність як у ЗВО, так і в закладах загальної середньої освіти.

Проте відсутність єдиного підходу до визначення правового статусу педагогічних працівників у різних видах закладів створює відчутний елемент невизначеності. Законодавець фактично залишає це питання відкритим, що ускладнює практичне застосування обмежень, передбачених ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції», і засвідчує потребу в подальшому нормативному вдосконаленні для усунення колізій щодо сумісництва публічної служби та педагогічної діяльності.

У ширшому контексті поняття «творча діяльність» охоплює будь-які прояви інтелектуальної активності, що приводять до створення духовних чи матеріальних результатів [10, с. 1435], що додатково обґрунтовує необхідність формування узгодженого правового підходу до регулювання

наукової та педагогічної праці у сфері публічної служби. Відповідно до чинного законодавства, творча діяльність здійснюється професійним творчим працівником – особою, яка займається творчістю на професійній основі, створює або інтерпретує твори у сфері культури та мистецтва, а також представляє їх публічно через виставки, публікації, сценічні виконання, кіно-, теле- та відеопокази; додатково така особа може бути членом творчої спілки або нагородженою державними відзнаками у сфері культури та мистецтва [11, 12] (п. 19 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про культуру», абз. 1 ст. 1 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»).

Аналіз статей 1 та 6 Закону України «Про авторське право і суміжні права» дозволяє виокремити дві основні категорії творів, що є результатом творчої діяльності. До першої групи відносять аудіовізуальні, сирітські, фотографічні твори, а також об'єкти архітектури, образотворчого та ужиткового мистецтва. До другої групи належать архітектурні, літературні, наукові, публіцистичні, художні, образотворчого та ужиткового мистецтва, твори художнього дизайну, аудіовізуальні, музичні, хореографічні та фотографічні твори, похідні твори, вистави, шоу-програми, тексти перекладів для дублювання чи субтитрування аудіовізуальних творів іншими мовами, комп'ютерні програми, бази даних (компіляції), якщо їх формування чи упорядкування є результатом інтелектуальної діяльності [13, 14].

З цього можна зробити висновок, що публічні службовці мають можливість поєднувати виконання основних службових обов'язків із творчою діяльністю, за умови, що вони володіють необхідними знаннями та професійними навичками у відповідній сфері. Без таких компетенцій їхня діяльність не може розглядатися як професійна творча робота, і вони не будуть вважатися професійними творчими працівниками.

Ще одним видом діяльності, який публічні службовці можуть здійснювати на оплачуваній основі, є медична практика. В українському

законодавстві медична практика визначається як «вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, що здійснюється закладами охорони здоров'я або фізичними особами-підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії» [15] (абз. 4 п. 4 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285).

Медична практика охоплює два основні напрямки діяльності: надання медичної допомоги та медичне обслуговування. Медична допомога здійснюється професійними медичними працівниками з метою профілактики, діагностики та лікування різних захворювань, а також у зв'язку з вагітністю та пологами [16]. Відповідно до статей 8, 35, 35-1, 35-2, 35-4 Основ законодавства України про охорону здоров'я, медична допомога може класифікуватися наступним чином:

екстрена допомога, що потребує невідкладних медичних заходів для збереження життя людини у критичному стані;

первинна медична допомога, яка включає профілактику, консультування, діагностику, розробку плану лікування та контроль за його виконанням у випадках поширених хвороб або патологічних станів;

спеціалізована допомога, що надається лікарями-спеціалістами у закладах охорони здоров'я, таких як амбулаторії та стаціонари;

паліативна допомога, спрямована на покращення фізіологічного стану хворого, у якого діагностовано захворювання, що становить безпосередню загрозу життю, та на підвищення якості його життя.

Відповідно до абз. 14 ч. 1 ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я, під медичним обслуговуванням слід розуміти діяльність закладів охорони здоров'я, реабілітаційних установ, відповідних підрозділів та фізичних осіб-підприємців, які зареєстровані та мають ліцензію на провадження медичної діяльності, що охоплює не лише надання

медичної допомоги або реабілітаційних послуг, але й інші види медичних послуг, прямо чи опосередковано пов'язані з лікувальною діяльністю [16].

З огляду на це можна зробити висновок, що поняття «медичне обслуговування» є ширшим за «медичну допомогу», оскільки воно включає не лише лікування, а й реабілітаційні та супутні медичні послуги, які не завжди безпосередньо пов'язані з наданням допомоги. Подібної думки дотримуються і правознавці, які досліджували співвідношення цих понять, серед яких Б. І. Андрійчук [17, с. 60] та В. М. Пашков [18, с. 98–99].

Зазначено, що надання медичних послуг здійснюється лише кваліфікованими фахівцями у сфері охорони здоров'я, чий рівень підготовки підтверджується дипломами про освіту, проходженням стажувань, підвищенням кваліфікації та іншими документами. Відповідні посади визначені у Випуску 78 «Охорона здоров'я» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників [19] і включають лікарів різних спеціалізацій, сімейних лікарів, науковців і фахівців без медичної освіти (бактеріологів, біохіміків, вірусологів, генетиків, ентомологів, імунологів, цитоморфологів, мікробіологів, паразитологів), а також інших медичних працівників (клінічний психолог, психотерапевт, медична сестра або брат, парамедик, фельдшер тощо).

Крім роботи у закладах охорони здоров'я, особа може здійснювати медичну практику як фізична особа-підприємець, за умови наявності ліцензії на провадження такої діяльності. Важливо підкреслити, що медична практика завжди має гуманітарний характер, оскільки її основна мета полягає у лікуванні та наданні послуг, спрямованих на покращення фізіологічного, психологічного стану та естетичних параметрів пацієнтів.

У сфері спорту публічні службовці можуть на комерційній основі виконувати інструкторську діяльність або здійснювати суддівську практику. Діяльність у рамках суддівства регулюється національним законодавством, зокрема ст. 41 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [20], що передбачає проведення професійної оцінки перебігу

спортивних змагань для визначення переможця суддею. До таких осіб висуваються конкретні вимоги, включно із необхідністю проходження спеціальної підготовки та присвоєння кваліфікаційної категорії (національної, першої, другої або статусу юного спортивного судді), яка встановлюється відповідними спортивними федераціями.

Інструкторська діяльність у спорті здійснюється професійними інструкторами або інструкторами-методистами, що працюють у різних сферах: фізкультура, альпінізм, туризм, виробнича гімнастика, а також у навчальних закладах, спортивних школах та тренажерних комплексах [21]. Для легального провадження цієї діяльності, як і у випадках, розглянутих раніше, потрібна відповідна освіта, профільна підготовка та практичний досвід.

Термін «суміщення» близький за змістом до поняття «сумісництво», проте, як слушно зазначає Б. М. Гамалюк, ці поняття не є тотожними [22, с. 96]. Хоча Закон України «Про запобігання корупції» встановлює антикорупційні обмеження щодо сумісництва та суміщення публічних службовців, чіткої дефініції поняття «суміщення» у ньому немає. Його зміст впливає з ч. 1 ст. 105 Кодексу законів про працю України [23], яка визначає суміщення як виконання працівником додаткової трудової діяльності на тому ж місці роботи, де він здійснює основну професійну діяльність, тобто поєднання посад або професій.

Аналіз зазначених норм демонструє, що обмеження щодо сумісництва та суміщення є специфічними антикорупційними заходами та мають такі характеристики:

вони носять дуалістичний характер: загальні правила застосовуються до всіх публічних службовців, тоді як для певних категорій передбачено додаткові обмеження, які впливають із спеціальних законів, що регламентують їх професійну діяльність;

хоча обмеження мають антикорупційне спрямування, вони регулюються не лише антикорупційним законодавством, а й нормами трудового права та спеціалізованими нормативно-правовими актами;

окремі виключення передбачені публічними інтересами та потребами суспільства у залученні кваліфікованих професіоналів для соціально значущої діяльності у науковій, педагогічній, медичній, культурній та спортивній сферах;

відсутність у публічного службовця документально підтвердженої кваліфікації або практичного досвіду виключає можливість зайняття посад, де можна суміщати роботу з іншими оплачуваними видами діяльності;

спектр видів діяльності, які можна поєднувати із службовими обов'язками, залишається однаковим як під час сумісництва, так і суміщення.

Отже, розгляд обмежень щодо сумісництва та суміщення в контексті антикорупційного регулювання дозволяє виявити їх специфічні ознаки, а також наявність прогалин у законодавстві, що негативно впливає на правозастосування цих правил. У зв'язку з цим доцільним є подальше дослідження сутності та меж таких обмежень.

Суттєвим елементом адміністративно-правового регулювання у сфері протидії корупції та врегулювання конфлікту інтересів є встановлення правил щодо сумісництва та суміщення посад із іншими видами діяльності, а також регулювання спільної роботи близьких осіб – одних із найпоширеніших форм корупційних правопорушень. Значення цих обмежень як механізмів запобігання корупції підкреслюють численні українські дослідники, які вивчали питання сумісництва та суміщення [24; 25; 26; 27; 28; 29], а також обмеження спільної роботи близьких осіб [30; 31; 32; 33; 34; 35]. Водночас існуюче адміністративно-правове врегулювання потребує поглибленого теоретичного аналізу та доопрацювання для забезпечення його ефективного впровадження у практичній діяльності органів влади та публічних службовців.

Отже, узагальнюючи особливості обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, можна виокремити низку характерних рис.

По-перше, обмеження щодо сумісництва поширюється на всіх осіб, визначених у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», незалежно від того, чи перебувають вони у відпустці, на лікарняному або в інших правових станах, які не позбавляють їх статусу професійного публічного службовця.

По-друге, недотримання цього обмеження розглядається як правопорушення, пов'язане з корупцією, що сприяє формуванню толерантності до таких проявів, підриває правопорядок у сфері запобігання корупції та негативно впливає на авторитет публічної служби й довіру громадян до держави.

По-третє, сутність цього обмеження полягає у прямій забороні займатися будь-якою іншою оплачуваною чи підприємницькою діяльністю (за умови отримання прибутку), а також входити до складу органів управління чи наглядових рад підприємств, які мають на меті одержання прибутку. Разом з тим, закон передбачає винятки – дозволено викладацьку, наукову, творчу, медичну, інструкторську та суддівську діяльність у сфері спорту, якщо вона не має удаваного характеру.

По-четверте, обмеження набирає чинності з моменту, коли особа набуває статусу суб'єкта, зазначеного у пункті 1 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції». Водночас отримання згодом винагороди за діяльність, виконану до вступу на державну службу, не може розцінюватися як корупційне правопорушення.

По-п'яте, норма про вказане обмеження закріплена у статті 25 Закону України «Про запобігання корупції», а адміністративна відповідальність за її порушення передбачена статтею 172-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення [36].

По-шосте, суд може кваліфікувати такі дії як малозначні, якщо винагорода за іншу діяльність була незначною, виплачувалася одноразово, сумісництво мало короткочасний характер і не спричинило істотної шкоди суспільним інтересам.

1.2. Поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язані з корупцією

Перед дослідженням адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення посад доцільно насамперед з'ясувати поняття, сутність і ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. Це зумовлено тим, що вказані порушення належать до спеціальної категорії адміністративних деліктів, які мають підвищений рівень суспільної небезпеки та безпосередньо впливають на ефективність державного управління. Ґрунтовне розуміння загальних ознак і правової природи адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення дозволяє встановити логічний зв'язок між загальними положеннями адміністративного права та специфічними нормами, що регламентують обмеження щодо сумісництва й суміщення посад. Це, у свою чергу, забезпечує цілісність наукового аналізу й коректність тлумачення складів відповідних адміністративних правопорушень.

Одним із різновидів юридичної відповідальності є адміністративна, що й сьогодні не втрачає своєї актуальності та залишається предметом наукових дискусій у сфері правової доктрини. Це зумовлює необхідність ґрунтового дослідження її змісту та визначення місця серед інших видів юридичної відповідальності.

Слід наголосити, що адміністративна відповідальність відіграє суттєву роль у підтриманні правопорядку, оскільки саме цей вид відповідальності є найбільш уживаним у практиці. Якщо порівняти її із кримінальною чи цивільно-правовою, то саме адміністративна

відповідальність застосовується найчастіше. Її значення зумовлене передусім тим, що адміністративні правопорушення є найпоширенішими серед усіх видів протиправних діянь. Хоча суспільна небезпечність (або шкідливість) кожного окремого адміністративного проступку не є значною, сукупність таких правопорушень становить істотну загрозу для держави та суспільства, що потребує своєчасного реагування [37, с. 73].

Дослідження проблематики адміністративної відповідальності у другій половині XX століття стали одним із ключових напрямів розвитку адміністративно-правової науки. Незважаючи на активне опрацювання цієї теми, чинне законодавство, зокрема Кодекс України про адміністративні правопорушення, так і не містить нормативно закріпленого визначення поняття адміністративної відповідальності [38, с. 16–17]. Відсутність законодавчої дефініції спричинила формування значної кількості доктринальних підходів щодо її сутності та змісту. Це зумовлює потребу у комплексному аналізі цілей, функцій і характерних ознак цього правового інституту для визначення його місця в системі юридичної відповідальності.

У більшості наукових робіт адміністративну відповідальність інтерпретують у межах загальної концепції юридичної відповідальності, підкреслюючи її орієнтацію на реагування держави на порушення адміністративно-правових норм, що спричиняє застосування до правопорушників адміністративних стягнень або спеціальних заходів впливу щодо неповнолітніх [39, с. 121]. Зустрічається і підхід, за яким адміністративна відповідальність розуміється як встановлений адміністративним законодавством порядок застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, заходів державного впливу, що мають майнові, особисті чи інші несприятливі наслідки та накладаються уповноваженими органами в межах визначеної процедури [37, с. 6].

Інша частина наукових джерел трактує адміністративну відповідальність як обов'язок особи зазнати державновладних обмежень чи позбавлень у зв'язку з учиненням адміністративного правопорушення, що

підтверджує її належність до загальної системи юридичної відповідальності [40, с. 63]. Існує також концепція, за якою цей інститут визначають як правове регулювання специфічних деліктних відносин, що виникають у різних сферах суспільного життя внаслідок факту вчинення адміністративного проступку й необхідності застосування встановленої законом санкції [41, с. 61].

Окремі дослідження підкреслюють, що адміністративна відповідальність виражається у формуванні комплексу адміністративних правовідносин, у межах яких до фізичних та юридичних осіб, винних у порушенні адміністративно-правових норм, застосовуються спеціальні адміністративні санкції, що передбачають моральні, майнові чи організаційні обмеження. Такі санкції реалізуються компетентними органами в установленому порядку та за наявності законодавчо визначених підстав [42, с. 51]. Подібну позицію підтримують і дослідження, у яких увага акцентується на негативних наслідках, що настають для особи у результаті застосування адміністративних стягнень, накладених уповноваженими суб'єктами відповідно до вимог адміністративного законодавства [43, с. 58].

У межах іншого доктринального підходу адміністративна відповідальність трактується як специфічний різновид юридичної відповідальності, що проявляється у реагуванні державних органів на адміністративне правопорушення через застосування заходів матеріального або морального впливу, зокрема адміністративних стягнень. У визначених законом випадках така реакція може включати й інші заходи впливу, що також здійснюються в адміністративному порядку [44, с. 227].

У науковій літературі простежується підхід, відповідно до якого адміністративна відповідальність характеризується як явище, що поєднує загальні риси юридичної відповідальності та специфічні ознаки, притаманні саме адміністративно-правовій сфері [45, с. 19; 46, с. 289]. Зокрема, вирізняють дві групи характеристик адміністративної відповідальності:

базові, спільні для всіх видів юридичної відповідальності, та спеціальні, що забезпечують її відмежування від інших різновидів відповідальності [46, с. 289].

Щодо першої групи ознак, у правовій теорії наголошується, що юридична відповідальність розглядається як різновид соціальної реакції держави, спрямованої на забезпечення стабільності суспільних відносин і формування правомірної поведінки. Її сутність полягає у застосуванні примусових заходів з метою покарання та виховного впливу на правопорушника, а також у відновленні порушених прав. Правові санкції, на відміну від інших форм соціального осуду, закріплюються виключно нормативними актами, ухваленими уповноваженими суб'єктами [47, с. 35]. Невід'ємним елементом юридичної відповідальності є обов'язок правопорушника зазнати певних обмежень або втрат — майнових, особистих чи організаційних (наприклад, у вигляді штрафних стягнень, вилучення майна або інших захисних заходів). Її настання можливе лише за наявності складу правопорушення та встановленої вини особи, яка може виступати суб'єктом відповідальності як у статусі фізичної, так і юридичної особи [48, с. 431–432].

З урахуванням цих положень, адміністративна відповідальність у своїх основних властивостях розглядається як інструмент підтримання публічного порядку, нормативно регламентований та спрямований на реагування держави на протиправну поведінку шляхом застосування адміністративних санкцій. Вона завжди пов'язана з осудом з боку держави, передбачає виникнення нових обов'язків у правопорушника й застосовується виключно у процесуальних формах, визначених законодавством [49, с. 76].

Разом із тим наукові джерела підкреслюють, що окреслення адміністративної відповідальності лише загальними характеристиками є недостатнім, оскільки вона має низку індивідуальних ознак, що дозволяють відмежувати її від кримінальної, дисциплінарної та цивільно-правової

відповідальності [50, с. 145]. До таких ознак відносять: опосередкування виникнення відповідальності саме фактом адміністративного проступку; застосування санкцій уповноваженими органами та посадовими особами відповідно до процедур, визначених адміністративним законодавством; можливість притягнення до відповідальності як фізичних, так і юридичних осіб; орієнтацію на охорону прав і свобод людини, інтересів держави та юридичних осіб, забезпечення правопорядку і запобігання новим правопорушенням; спрощений процесуальний порядок притягнення; застосування до осіб, які не перебувають у службовій залежності від органу, що накладає стягнення [51, с. 29–30].

Для уточнення такої характерної риси адміністративної відповідальності, як особливий процесуальний порядок застосування заходів примусу, варто зазначити, що процедура притягнення до адміністративної відповідальності реалізується через адміністративне провадження, яке має власні, притаманні лише йому процесуальні ознаки. Навіть коли справи про адміністративні правопорушення розглядаються судами, все ж зберігається адміністративний характер процедури притягнення до відповідальності [52, с. 14].

Крім цього, адміністративна відповідальність має специфіку у тому, що застосовується органами або посадовими особами, яким правопорушник не підпорядковується за службовим становищем. Її сутність полягає в тому, що адміністративні стягнення накладаються органами виконавчої влади під час реалізації ними функцій державного управління, а порядок такої діяльності визначається нормами адміністративного права та закріплюється у відповідних нормативно-правових актах [53, с. 22].

О.Л. Чернецький пропонує вважати спеціальними ознаками адміністративної відповідальності такі положення: вона є складовою механізму державного управління і водночас – засобом охорони суспільних відносин у цій сфері; накладається за правопорушення, що мають суспільну шкідливість, але не досягають рівня суспільної небезпеки; застосовується

у випадках, коли діяння не тягне кримінальної відповідальності; виконує функцію універсального засобу захисту суспільних відносин, які регулюються різними галузями права; відповідальність настає перед державою, а не перед іншою стороною правовідносин; реалізується через діяльність органів виконавчої влади, які здійснюють управлінські функції у відповідних сферах; у більшості випадків є завершальною стадією контрольних повноважень державних органів; передбачає відповідальність лише за порушення адміністративно-правових норм, санкціонованих адміністративними стягненнями; характеризується особливим порядком реалізації, який може бути як позасудовим (переважно), так і судовим; рішення про притягнення до адміністративної відповідальності можуть прийматися як одноособово (суддею чи посадовою особою), так і колегіально (виконавчими комітетами або адміністративними комісіями); регламентується великою кількістю нормативних актів різних галузей – податкового, митного, валютного законодавства тощо, що вирізняє її серед інших видів юридичної відповідальності [54, с. 440–442].

Дещо вужчого, але змістовного підходу дотримується В. С. Віхрова, яка визначає, що специфічні риси адміністративної відповідальності включають такі елементи: умову, тобто адміністративне правопорушення (проступок), що є підставою її настання; специфіку реагування, яка проявляється у безпосередній реакції компетентних органів на правопорушення через застосування адміністративних стягнень та осуд діяння; уповноважений орган, наділений законом правом притягати до адміністративної відповідальності; чітко визначений порядок притягнення до відповідальності, який містить гарантії законності та забезпечення права на захист; нормативну регламентацію, що охоплює перелік правопорушень, види стягнень і коло органів, уповноважених їх застосовувати [53, с. 26].

Узагальнюючи наукові підходи до визначення ознак адміністративної відповідальності, варто підкреслити, що вчені адміністративного права

розглядають її як систему правовідносин, які мають низку характерних рис. Зокрема:

1. виникнення таких правовідносин можливе лише за наявності факту адміністративного правопорушення (проступку);
2. вони мають самостійну нормативно-правову базу регулювання;
3. провадження у справах про адміністративні проступки розпочинається за наявності складу правопорушення, встановленого посадовою особою або за повідомленням громадянина;
4. у разі встановлення вини правопорушника уповноважений орган застосовує адміністративні стягнення, передбачені чинним законодавством [55, с. 206].

Більшість науковців наголошують на підставі адміністративної відповідальності як її ключовій ознаці. Такий підхід є цілком логічним, адже, як зазначає Д. Лук'янець, аналізуючи адміністративну відповідальність як специфічний вид правовідносин, неможливо ігнорувати підстави їх виникнення. Проте насамперед необхідно з'ясувати сутність самого поняття «підстава адміністративної відповідальності» [56, с. 52].

Варто погодитися з позицією К. Колпакова, який визначає, що підставою адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного проступку (делікту). На його думку, адміністративна відповідальність настає за порушення лише окремих, конкретних обов'язків, передбачених нормами адміністративного права. Отже, не кожне порушення адміністративно-правової норми тягне за собою відповідальність –лише порушення норм, які охороняються адміністративними санкціями, є юридичною підставою для її настання [57, с. 408].

Цікавою є позиція, відображена у Методологічних положеннях з організації державного статистичного спостереження щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, де зазначається, що перелік підстав адміністративної відповідальності є ширшим, ніж коло адміністративних проступків. У деяких випадках підставою може виступати порушення норм

інших галузей права, якщо це прямо передбачено законом. Зокрема, адміністративні заходи можуть застосовуватися навіть у разі звільнення від кримінальної відповідальності за діяння, що формально містять ознаки злочину, але не становлять значної суспільної небезпеки [58].

Деякі науковці пропонують розглядати підстави адміністративної відповідальності у більш широкому, системному контексті, не обмежуючись лише фактом учинення адміністративного правопорушення. Так, С.Т. Гончарук виділяє дві основні підстави адміністративної відповідальності: 1) чинне законодавство про адміністративні правопорушення як юридичну підставу, та 2) факт учинення особою адміністративного правопорушення як фактичну підставу [59]. Водночас, на думку Н.С. Васильєвої, ці підстави тісно взаємопов'язані, адже визнання певного діяння адміністративним правопорушенням можливе лише за наявності норми, яка передбачає адміністративну відповідальність за таке діяння [60].

Найбільш розгорнутим підходом є класифікація підстав адміністративної відповідальності, яка включає: 1) фактичну (вчинення адміністративного правопорушення); 2) нормативну (сукупність норм, що визначають склади адміністративних проступків та порядок притягнення до відповідальності); 3) процесуальну (акт компетентного органу про визнання особи винною та накладення стягнення) [61].

Окремою специфічною ознакою адміністративної відповідальності є її суб'єктний склад, який охоплює як фізичних, так і юридичних осіб. У наукових колах тривають дискусії щодо чіткого визначення кола таких суб'єктів, адже адміністративне законодавство та доктрина адміністративного права традиційно розрізняють загальних і спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності [62].

Відповідно до наукових підходів, загальні ознаки суб'єкта адміністративної відповідальності включають такі характеристики, як вік і осудність (ст. ст. 12, 20 Загальної частини КУпАП). Водночас існують

спеціальні ознаки, що відображають особливості правового статусу суб'єкта адміністративного правопорушення. Вони визначаються у статтях Особливої частини КУпАП для диференціації відповідальності між різними категоріями осіб та забезпечення справедливої правової оцінки їхніх неправомірних дій. Такі ознаки притаманні окремим групам громадян (наприклад, військовослужбовцям або посадовим особам), формуються на підставі індивідуальних актів чи інших юридично значущих дій уповноважених органів, можуть поєднуватися в однієї особи та мають тимчасовий характер [63].

Спеціальні ознаки виконують одну з двох функцій: 1) конструктивні ознаки простих складів, коли до адміністративної відповідальності притягуються лише конкретні суб'єкти; 2) кваліфікуючі ознаки складніших складів, коли відповідальність може настати для будь-якого громадянина, який досяг 16 років, але вчинення тих самих дій спеціальним суб'єктом тлумачиться як кваліфікований склад [64, с. 64–65].

Щодо загальних ознак, осудність означає здатність особи усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними, тобто бути деліктоздатною. Особи, які в момент вчинення правопорушення перебували в стані неосудності через хронічні психічні захворювання, тимчасові розлади або інші патологічні стани, адміністративній відповідальності не підлягають [65].

Щодо віку як загальної ознаки, адміністративній відповідальності підлягають особи, які на момент скоєння правопорушення досягли 16 років.

У науковій дискусії простежуються підходи, у межах яких суб'єкт адміністративної відповідальності трактується як особа, здатна бути носієм відповідних прав та обов'язків і, відповідно, – за наявності передбачених законом умов – підлягати застосуванню заходів адміністративно-правового впливу. У деяких дефініціях при цьому не конкретизується, чи охоплює поняття суб'єкта юридичну особу. Так, у спеціальних дослідженнях наголошується, що суб'єктом адміністративної відповідальності є особа,

яка наділена можливістю нести таку відповідальність згідно з матеріальною та процесуальною частиною адміністративного права, та за якою визнається потенціал бути притягнутою до відповідальності у разі вчинення адміністративного проступку. До цього кола входять як ті, що фактично притягнуті до відповідальності, так і особи, які відповідають установленим вимогам, але можуть бути звільнені від відповідальності шляхом заміни санкції на інший різновид державного примусу або виховного впливу [66, с. 44].

З огляду на те, що носіями адміністративної відповідальності є як фізичні, так і юридичні особи, у науці виокремлено низку ознак, характерних саме для юридичних осіб як учасників адміністративно-правових відносин. До таких, зокрема, належать: відсутність власного психічного ставлення до діяння; реалізація волевиявлення через уповноважених представників; функціонування на основі внутрішньої структури; а також застосування особливих критеріїв для оцінки їх поведінки та винності [66, с. 22].

Важливою групою характеристик, що дозволяють повніше усвідомити природу адміністративної відповідальності й виокремити її серед інших видів юридичної відповідальності, є її мета та функції. Для їхнього правильного розуміння доцільно звернутися до загальної логіки функціонування інституту юридичної відповідальності.

У наукових джерелах підкреслюється, що юридична відповідальність виступає специфічною правовою формою реагування держави на необхідність забезпечення публічних і приватних інтересів. Вона формує нормативно організований механізм впливу на особу, яка не дотримується встановлених вимог, покладаючи на неї обов'язок зазнати несприятливих наслідків і водночас створюючи умови для запобігання повторним порушенням. Таким чином, юридична відповідальність поєднує у собі каральний, відновлювальний, компенсаційний та превентивний аспекти, відображаючи її універсальний характер та забезпечуючи баланс між

покаранням правопорушника і гарантуванням виправдання невинуватої особи [67, с. 49–51].

Мета юридичної відповідальності знаходить своє конкретне вираження у її функціях, що демонструють практичні напрями реалізації цього інституту. Традиційно виділяють три основні функції: превентивну, репресивно-каральну та правовідновлюючу. Превентивна функція охоплює загальне й спеціальне запобігання правопорушенням, сприяє вихованню правосвідомої поведінки та формуванню стримувального ефекту. Репресивно-каральна функція виявляється у застосуванні до правопорушника санкцій, які відображають негативну оцінку вчиненого діяння та мають характер примусового обмеження. Правовідновлююча функція спрямована на компенсацію завданої шкоди, відновлення порушених прав і врегулювання негативних наслідків правопорушення як у приватній, так і в публічній площині [68, с. 78].

Сучасні наукові підходи до визначення мети адміністративної відповідальності наголошують на виховному аспекті впливу на правопорушника, тоді як радянська доктрина та положення, що діяли після здобуття незалежності України, додатково акцентували увагу на покаранні. Проте розуміння адміністративної відповідальності виключно як діяльності органів державної влади з застосування примусових заходів інколи призводить до необґрунтованого розширення адміністративно-юрисдикційної компетенції, наприклад, через масове використання адміністративних штрафів та інших засобів примусу [69, с. 147].

У межах загальної теорії юридичної відповідальності пропонується підхід, за яким функції цього інституту диференціюються залежно від інтенсивності прояву його цілей у конкретному різновиді відповідальності. Така класифікація включає три рівні: базовий, універсальний та допоміжний. До базового рівня відносять лише виховну функцію, оскільки саме вона найповніше відображає сутність юридичної відповідальності як специфічного різновиду державного примусу, що відрізняє її від інших

регулятивних інструментів. До універсальних функцій належать регулятивна та превентивна, оскільки вони властиві всім формам юридичної відповідальності без винятку. Допоміжна група охоплює функції, що мають ситуативний або додатковий характер, – зокрема каральну (штрафну) та компенсаційно-відновлювальну [70, с. 318–319].

З огляду на викладене, ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, доцільно стратифікувати на дві групи: загальні та спеціальні. До загальних ознак цього різновиду відповідальності відносяться такі характеристики, як: обумовленість виникнення фактом винного протиправного діяння; нормативна визначеність відповідних підстав та наслідків; можливість застосування до правопорушника спеціально встановлених санкцій; а також наявність негативної оцінки з боку держави та суспільства.

Спеціальні ознаки адміністративної відповідальності у сфері протидії корупції охоплюють: спрямованість на забезпечення належного функціонування системи публічного управління; застосування у випадках вчинення дій, що за своїм характером не утворюють складу кримінального правопорушення; наявність особливої підстави у вигляді адміністративного проступку, пов'язаного з корупційною поведінкою; специфію суб'єктного складу; а також імперативний процесуальний порядок, за яким притягнення до відповідальності здійснюється виключно судом, без можливості альтернативних позасудових процедур [71, с. 103].

Цільова спрямованість адміністративної відповідальності за такі правопорушення полягає у формуванні належної правової поведінки особи та у застосуванні державного примусу з метою її перевиховання й засудження протиправної дії. Функціональний зміст цієї відповідальності переважно визначається виховною, превентивною та регулятивною функціями. Каральний і компенсаційний елементи також присутні, однак мають підпорядкований характер і не є визначальними для виокремлення

цього різновиду відповідальності серед інших юридичних механізмів [71, с. 107].

1.3. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Система адміністративної відповідальності у сфері дотримання антикорупційних вимог функціонує на основі розгалуженого масиву нормативних джерел. Її правове підґрунтя формують акти конституційного рівня, положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, спеціальні закони, акти глави держави та уряду, міжнародні зобов'язання України, а також підзаконні нормативні документи, що конкретизують механізми реалізації норм вищої юридичної сили [72].

Під час вивчення будь-якого правового явища доцільно починати з аналізу його понятійно-категоріального апарату. У контексті цього дослідження варто уточнити зміст поняття «правові засади». Для цього слід звернутися до наукових і лінгвістичних джерел. Так, у Словнику української мови термін «засади» тлумачиться як: 1) основа чого-небудь, те головне, на чому щось базується; 2) вихідне, принципове положення, правило поведінки чи світоглядний принцип; 3) спосіб або метод здійснення певної діяльності [73, с. 300].

О.І. Якимець розглядає правові засади як сутність змісту правового регулювання суспільних відносин, підкреслюючи, що вони є «правовою основою» – джерелом, на якому формується та функціонує правова діяльність [74]. Водночас О.В. Батраченко визначає правові засади як систему базових положень, що становлять фундамент правової системи держави, визначають методи та способи правового регулювання [75, с. 53].

У структурі нормативно-правового регулювання адміністративної відповідальності традиційно розрізняють вертикальний та горизонтальний

(галузовий) рівні. Горизонтальний рівень охоплює комплексні правові інститути та нормативні масиви, які разом із системою законодавства формують цілісну, взаємопов'язану правову структуру. Вертикальна ж побудова включає законодавчі акти, що безпосередньо встановлюють норми адміністративної відповідальності, а також підзаконні й відомчі акти, які конкретизують та розвивають їх положення [76, с. 90].

Антикорупційне законодавство України, з огляду на його зміст і сферу регулювання, умовно можна поділити на кілька груп. До першої належать нормативно-правові акти, спрямовані на загальносоціальне запобігання та протидію корупції [77, с. 43]. Друга група охоплює акти, які визначають склад і ознаки корупційних правопорушень та встановлюють відповідальність за їх учинення [78, с. 210–211]. Третю становлять документи, що регламентують правовий статус суб'єктів, уповноважених реалізовувати антикорупційну політику держави, а також акти, які визначають механізми її впровадження та взаємодії між відповідними суб'єктами [79, с. 43].

Під час аналізу чинного антикорупційного законодавства передусім необхідно звернутися до положень Конституції України, яка виступає основоположним актом і закріплює засади розбудови України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави. Саме Конституція встановлює, що людина, її життя, гідність, честь, безпека та недоторканність є найвищою соціальною цінністю [80, с. 449]. Ефективність функціонування державних органів і органів місцевого самоврядування, а також результативність боротьби з корупцією безпосередньо залежать від рівня законності, державної дисципліни та якості управлінської діяльності.

Принципи, закріплені у статті 1 Конституції України, втілюють фундаментальні засади демократичної, соціальної та правової держави й містять антикорупційний зміст, який може розглядатися як конституційний принцип у системі запобігання та протидії корупції [81, с. 16].

Одним із базових конституційних положень, яке формує загальні засади протидії корупційним проявам, виступає норма статті 19 Конституції України [82]. У ній закріплено імператив, відповідно до якого органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти виключно в межах наданих повноважень, у спосіб і на підставі, визначених Конституцією та законами України. Це правило створює концептуальну основу функціонування правової держави, забезпечуючи контрольованість, підзвітність і нормативну визначеність діяльності публічної адміністрації.

Додатково конституційний механізм визначення юридичної відповідальності конкретизується у пункті 22 статті 92, де встановлено, що характеристики діянь, які визнаються адміністративними, дисциплінарними або кримінальними правопорушеннями, а також засади цивільно-правової відповідальності повинні визначатися виключно законами [82].

Позиція щодо тлумачення цього конституційного положення була розгорнута Конституційним Судом України у рішенні у справі № 1-22/2001. Суд дійшов висновку, що Конституція визначає лише загальне коло видів відповідальності, не встановлюючи їх змісту чи процедур реалізації. У рішенні підкреслено, що виключно закон може виступати джерелом, яке встановлює підстави та порядок притягнення особи до адміністративної, кримінальної чи дисциплінарної відповідальності, а підзаконні нормативні акти не уповноважені регламентувати ці питання [83].

Таким чином, конституційні норми мають пріоритетне значення в ієрархії джерел, що регулюють адміністративну відповідальність за корупційні проступки, визначаючи правову рамку всієї системи протидії корупції.

Разом із національними нормами суттєву роль у формуванні правових засад антикорупційної політики відіграють міжнародні стандарти. Корупція має транскордонний характер, що зумовлює необхідність консолідації зусиль держав шляхом укладання міжнародних договорів, спрямованих на запобігання, виявлення та подолання цього явища. Україна є учасницею

низки таких актів, серед яких Цивільна та Кримінальна конвенції про боротьбу з корупцією. Водночас ключовим міжнародним документом у цій сфері стала Конвенція ООН проти корупції [84].

У другій половині 2000-х років в Україні було ініційовано масштабне оновлення антикорупційної нормативної бази. У вересні 2006 року до парламенту був внесений комплекс законодавчих пропозицій, спрямований на адаптацію національного законодавства до міжнародних стандартів та побудову нової моделі протидії корупції. До цього пакета входили дії щодо ратифікації ключових міжнародних конвенцій, ухвалення базового закону у сфері запобігання корупції, установлення відповідальності юридичних осіб та коригування чинних норм для підвищення ефективності відповідальності [85].

Поступальне реформування антикорупційної сфери набуло юридичного оформлення після схвалення відповідних рішень парламенту. Зокрема, з 1 березня 2010 року держава приєдналася до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, а з 1 жовтня 2010 року — до Конвенції ООН проти корупції, що сприяло узгодженню внутрішніх норм із міжнародними зобов'язаннями [86, с. 274–275].

В основу адміністративно-деліктного регулювання у сфері антикорупційних порушень покладено положення КУпАП. Саме цей кодекс [36] визначає правові засади застосування адміністративних стягнень за діяння, пов'язані з порушенням антикорупційних вимог. Глава 13-А (ст. 172-4 – 172-9-2) містить систематизований перелік таких правопорушень і охоплює як основні склади, так і супутні обмеження.

Подальша модернізація законодавства вплинула на структуру глави 13-А. Після ухвалення Закону України «Про запобігання корупції» її назву було змінено відповідно до розмежування категорій «корупційні правопорушення» та «правопорушення, пов'язані з корупцією». Статті глави передбачають переважно штрафи, хоча у визначених випадках

застосовуються додаткові санкції, включно з позбавленням права займати посади або здійснювати окремі види діяльності.

Особливості застосування окремих норм уточнюються у примітках до статей. Примітки визначають коло суб'єктів відповідальності, а відсильний характер багатьох диспозицій потребує звернення до спеціального законодавства — передусім законів «Про запобігання корупції», «Про державну службу» та інших нормативних актів [87, с. 65].

Адміністративна відповідальність за порушення антикорупційних норм у КУпАП охоплює не лише главу 13-А, а й низку інших статей, які хоч і не містять прямої згадки про корупцію, але регулюють суміжні правопорушення. До них належать порушення фінансової дисципліни (ст. 164²), невиконання законних вимог НАБУ (ст. 185¹³) та НАЗК (ст. 188⁴⁶), порушення права на інформацію (ст. 212³), а також порушення порядку фінансування виборчих кампаній та подання звітності (ст. 212¹⁵, 212²¹) [88, с. 426].

КУпАП також містить процесуальні норми, що забезпечують порядок розгляду таких справ: визначення компетентного органу (ст. 221), обов'язкова участь прокурора (ст. 250), гарантування присутності особи, яку притягують до відповідальності (ст. 268), та встановлення строків розгляду (ст. 277).

Крім того, ст. 255 КУпАП визначає коло осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. До них належать уповноважені посадові особи Національної поліції, Служби безпеки України, Національного агентства з питань запобігання корупції та прокурори.

Отже, Кодекс України про адміністративні правопорушення відіграє провідну роль у системі джерел адміністративно-правового регулювання відповідальності за порушення антикорупційного законодавства. Його значення полягає у тому, що він не лише визначає види правопорушень, пов'язаних із корупцією, але й містить комплекс матеріальних та

процесуальних норм, які забезпечують повноцінне провадження у справах відповідної категорії. Застосування цих норм гарантує законність, об'єктивність і справедливість при притягненні винних осіб до адміністративної відповідальності.

Закон України «Про запобігання корупції» від 10 жовтня 2014 року є одним із ключових нормативно-правових актів, що містить важливі положення, які визначають адміністративну відповідальність за порушення антикорупційного законодавства [5]. Прийняття цього закону мало на меті встановлення правових і організаційних засад функціонування системи запобігання корупції в Україні, визначення змісту та порядку застосування превентивних антикорупційних механізмів, а також формування правил, спрямованих на усунення наслідків корупційних правопорушень [5]. Зазначений нормативно-правовий акт став результатом інтенсивного розвитку антикорупційного законодавства, що зумовлювалося низкою факторів: зростанням суспільного тиску на владу, який призвів до політичної кризи; відмовою держави від поліцентричної міжнародної позиції та переходом на чіткий проєвропейський курс; а також погіршенням рівня життя громадян і загальною економічною нестабільністю [89, с. 72].

Одним із принципово нових положень цього закону порівняно з попереднім Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» стало закріплення терміна «правопорушення, пов'язане з корупцією», що спричинило розмежування понять «корупційне правопорушення» і «правопорушення, пов'язане з корупцією». Якщо раніше адміністративна відповідальність наставала лише за умисні діяння, що містять ознаки корупції (корупційні правопорушення), то після прийняття нового закону така відповідальність може наставати і за діяння, які не мають ознак корупції, але порушують установлені законодавством вимоги, заборони чи обмеження (правопорушення, пов'язані з корупцією). У сучасному розумінні корупційним правопорушенням є діяння, яке містить ознаки

корупції та за яке передбачено кримінальну, дисциплінарну або цивільно-правову відповідальність.

Розмежування корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних із корупцією, залишається проблемним через відсутність однозначних критеріїв їх класифікації. Діяння, що не містять ознак корупції, але здійснюються з використанням службового становища або у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, підпадають під категорію правопорушень, пов'язаних із корупцією, і тягнуть адміністративну відповідальність [90, с. 195].

Закон України «Про запобігання корупції» визначає коло осіб, які можуть бути суб'єктами таких правопорушень, проте не всі вони є прямими об'єктами адміністративного примусу. КУпАП у примітках до відповідних статей відсилає до цього закону, уточнюючи коло суб'єктів відповідальності.

НАЗК наділено повноваженнями складати протоколи та забезпечувати провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, що включає їхнє направлення до суду для прийняття рішень [5]. Аналогічні повноваження регламентуються для посадових осіб Національної поліції, СБУ, НАБУ та прокуратури, причому вони самі підпадають під адміністративну відповідальність у разі порушень антикорупційних норм [91].

Ключове значення у законодавстві мають розділи, що визначають запобігання правопорушенням, пов'язаним із корупцією, та порядок фінансового контролю, включно з поданням декларацій про майновий стан, доходи і фінансові зобов'язання. Порушення цих вимог тягне адміністративну відповідальність за КУпАП [36].

Розділ, що регламентує відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, визначає види юридичної відповідальності, процедури відшкодування збитків державі та механізми відновлення порушених прав [36].

Закон України «Про державну службу» закріплює принципи ефективної та неупередженої державної служби, регулює організаційні та правові засади функціонування системи державної служби та порядок реалізації рівного доступу громадян до держслужби [91].

Правовий статус державних службовців як потенційних суб'єктів адміністративної відповідальності ґрунтується на вимогах законодавства, що визначає їхні службові обов'язки. До кола таких обов'язків належать дотримання антикорупційних приписів, запобігання конфлікту інтересів та інші вимоги, пов'язані з належним виконанням посадових функцій. Невиконання чи неналежне виконання зазначених приписів кваліфікується як порушення службових обов'язків і може стати правовою підставою для застосування адміністративних стягнень [91].

Отже, притягнення державного службовця до адміністративної відповідальності відбувається у разі вчинення ним дії або бездіяльності, що суперечить відповідним нормативним вимогам, виконання яких впливає з його службового статусу та визначених законом повноважень [92, с. 280].

Серед спеціальних нормативно-правових актів, що регулюють адміністративну відповідальність у сфері антикорупційної політики, вирізняється законодавство, спрямоване на запобігання впливу корупційних практик на результати офіційних спортивних заходів [93]. Цей закон визначає принципи протидії неправомірним діям у спортивній сфері, встановлює вимоги до суб'єктів таких відносин та механізми попередження, виявлення й усунення правопорушень. Окрема його частина присвячена видам юридичної відповідальності за недотримання встановлених норм, включно з адміністративними санкціями за умисне викривлення перебігу або результатів спортивних змагань, порушення заборон щодо ставок та інші протиправні дії. Норми КУпАП також передбачають відповідальність за такі правопорушення у сфері спорту, що закріплено у спеціальній статті [94].

Підзаконні нормативні акти, що формують додаткові правові засади адміністративної відповідальності за порушення антикорупційних приписів, є різнорівневими та охоплюють значний масив регулятивних документів. Їх доцільно класифікувати залежно від місця органу, що їх ухвалює, у системі публічної влади. До таких груп належать: нормативні постанови парламенту; акти Президента; рішення уряду; нормативні накази міністерств; акти центральних органів виконавчої влади; нормативні розпорядження голів місцевих державних адміністрацій; рішення місцевих референдумів; нормативні акти органів місцевого самоврядування; розпорядження посадових осіб місцевого рівня та локальні акти організаційно-правового характеру [95, с. 130–131]. Особливою увагою серед підзаконних актів слід відзначити Указ Президента України «Про Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року [96]. Один із ключових напрямів Стратегії – забезпечення безпеки, що у контексті нашого дослідження полягає у впровадженні ефективних механізмів протидії корупції. Крім цього, у Стратегії визначено мету антикорупційної реформи та шляхи її реалізації, серед яких: декларування майнового стану публічних службовців, запобігання та врегулювання конфліктів інтересів, перевірка доброчесності посадовців та моніторинг їхнього способу життя.

У межах реалізації державної антикорупційної стратегії було сформовано спеціалізовану систему органів, покликаних забезпечувати превенцію та реагування на корупційні прояви. До її складу входять інституції, відповідальні за контроль у сфері фінансової прозорості, моніторинг дотримання вимог антикорупційного законодавства та ініціювання проваджень щодо осіб, які допускають правопорушення у цій сфері. Саме вони здійснюють ключові функції у механізмі адміністративної відповідальності.

Серед нормативних актів урядового рівня особливу роль відіграє розпорядження Кабінету Міністрів України, яким схвалено комунікаційну

стратегію у сфері запобігання та протидії корупції [97]. Документ спрямовано на підтримку суспільної довіри до реформ та забезпечення інформування про випадки реагування держави на корупційні та пов'язані з ними проступки. Одним із його ключових завдань є підкреслення принципу невідворотності юридичної відповідальності, у тому числі адміністративної, що демонструється через висвітлення притягнення порушників до відповідальності та формування у суспільстві установки «нульової толерантності».

Важливим елементом нормативної бази є й акт уряду, який регламентує порядок проведення службових розслідувань щодо осіб, що виконують функції держави або місцевого самоврядування, а також інших осіб, прирівняних до них у сфері антикорупційного контролю [98]. Його положення визначають процедури виявлення підстав та умов, що сприяли вчиненню проступків, пов'язаних із корупційною діяльністю та тягнуть адміністративні наслідки.

Окремі питання реалізації адміністративної відповідальності у сфері антикорупційного регулювання конкретизуються і в актах центральних органів виконавчої влади. Зокрема, нормативний акт Міністерства внутрішніх справ визначає правила ведення автоматизованого обліку адміністративних правопорушень [99]. Такий облік забезпечує можливість встановлення повторності вчинення аналогічних проступків, оцінки ефективності діяльності уповноважених органів та формування статистичних даних, що мають значення для різних напрямів державної політики.

Наказ Міністерства оборони України від 29 листопада 2018 року № 604 упорядковує внутрішній механізм інформування про події та порушення у військовій сфері. У межах його дії визначено порядок фіксації фактів, що можуть свідчити про кримінальні, військові адміністративні та інші адміністративні правопорушення, у тому числі пов'язані з недотриманням вимог антикорупційного законодавства, у всіх структурних

ланках Міністерства оборони та Збройних Сил України, а також у підпорядкованих їм установах і підприємствах [100].

У цьому документі адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, трактується як діяння, що не містить ознак власне корупції, але становить порушення встановлених законодавством обмежень, заборон і вимог. Таке порушення може бути вчинене військовими посадовими особами та державними службовцями оборонного сектору, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції, або мають повноваження щодо їх виконання. За такі дії законодавством передбачений адміністративно-правовий вплив [100].

Попри участь різних органів виконавчої влади у формуванні правил адміністративної відповідальності у сфері антикорупційного законодавства, найбільш значний масив підзаконних актів створено Національним агентством з питань запобігання корупції. Саме ця інституція розробила нормативні документи, що визначають ключові елементи механізму фіксації, оцінювання та документування корупційних і пов'язаних із ними порушень.

Серед таких актів важливе місце посідає Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, ухвалене 9 лютого 2018 року. У ньому визначено, що інформація про осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності за вчинення відповідних проступків, підлягає внесенню до державного реєстру [101].

Порядок оформлення протоколів про адміністративні правопорушення, затверджений НАЗК 6 грудня 2019 року, встановлює детальні процедурні приписи для уповноважених осіб агентства. У документі окреслено критерії, за яких виникає необхідність складення протоколу, строки притягнення до відповідальності, вимоги до змісту протоколу та особливості його оформлення щодо різних категорій осіб [102].

Методичні рекомендації щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів від 29 вересня 2017 року визначають підходи до оцінювання ситуацій, у яких службова особа може діяти в умовах суперечності приватних і службових інтересів. Вони містять положення щодо відповідальності за ухвалення рішень або вчинення дій за наявності конфлікту інтересів, а також пропонують механізми мінімізації його наслідків для посадових осіб різних рівнів, зокрема місцевого самоврядування [103].

Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади від 2 грудня 2016 року встановлює критерії та процедури для визначення імовірності виникнення корупційних загроз. Якщо наслідки потенційного порушення оцінюються як такі, що мають середній рівень ризику, це розглядається як підстава для застосування адміністративної відповідальності щодо відповідних осіб [104].

Порядок проведення перевірок організації роботи із запобігання та виявлення корупції деталізує алгоритм здійснення перевірок НАЗК у державних органах. За результатами такої перевірки уповноважені посадові особи агентства можуть ухвалити рішення про складання протоколу щодо адміністративного правопорушення, що тягне наслідки відповідно до положень КУпАП [105].

Отже, нормативна база, сформована НАЗК, становить системний комплекс підзаконних актів, спрямованих на регламентацію адміністративної відповідальності у сфері антикорупційного правопорушення. Вона забезпечує чіткі правила документування порушень, механізми контролю за їх повторністю та визначає процедури реагування, що гарантує послідовність і цілісність державної політики у сфері протидії корупції.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з порушенням обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Визначальною передумовою притягнення особи до адміністративної відповідальності є встановлення у її поведінці повного юридичного складу адміністративного проступку. Відтак, застосування заходів адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення щодо встановлених законом обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності можливе лише за умови наявності всіх передбачених законом ознак відповідного складу. У цьому зв'язку особливого значення набуває науковий аналіз категорії юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також з'ясування змісту й специфіки його структурних компонентів.

Для всебічного аналізу адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, насамперед необхідно з'ясувати специфіку складів правопорушень, що виникають у зв'язку з порушенням установлених законодавством заборон і обмежень у сфері запобігання корупції. В адміністративно-правовій науці значне місце посідає доктрина складу правопорушення, адже вона має важливе теоретичне й практичне значення. Вказана категорія дозволяє визначити сукупність істотних ознак суспільно шкідливих діянь, відмежувати різні правопорушення одне від одного, а також забезпечити справедливість та обґрунтованість санкцій.

Крім того, саме через аналіз складу правопорушення здійснюється правильна юридична кваліфікація діяння та обираються адекватні заходи

державного впливу. Юридична конструкція складу правопорушення також є важливим орієнтиром для нормотворця та практиків у процесі вдосконалення законодавства.

Слід підкреслити, що на відміну від нормативного поняття адміністративного правопорушення, закріпленого у Кодексі України про адміністративні правопорушення, визначення складу адміністративного проступку існує насамперед у теорії держави і права. Обидва поняття є змістовно близькими, однак не є тотожними. Поняття «правопорушення» охоплює ширше коло ознак, ніж ті, що безпосередньо впливають на можливість притягнення особи до юридичної відповідальності. Натомість склад правопорушення характеризується конкретністю і становить сукупність визначальних ознак, які законодавець визнає типовими, необхідними та достатніми для настання юридичної відповідальності. Відсутність хоча б одного з його елементів виключає притягнення особи до відповідальності.

Адміністративне правопорушення – це реальне діяння, що мало місце у дійсності. Натомість склад адміністративного правопорушення – це нормативно закріплений, узагальнений опис таких діянь, тобто конструкція потенційно можливого або передбачуваного випадку. Відповідні ознаки фіксуються у нормі права, яка є синтетичним поєднанням положень загальної та особливої частин КУпАП: загальна частина містить універсальні ознаки, притаманні будь-якому адміністративному проступку, а в особливій частині конкретизуються специфічні риси окремих складів правопорушень.

Зазначений поділ спрямований на уніфікацію та спрощення процесу правозастосування. Як слушно зауважує Ю.П. Битяк, склад адміністративного правопорушення утворює сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак діяння, визначених законом, що вказують на його адміністративно-караний характер [18, с. 134].

Попри те, що в Кодексі України про адміністративні правопорушення відсутня пряма вказівка на обов'язковість встановлення складу правопорушення, така вимога впливає зі змісту норм, які визначають підстави для закриття провадження у справі. Зокрема, відповідно до пункту 1 частини першої статті 247 КУпАП, провадження не може бути розпочате, а розпочате підлягає закриттю у разі відсутності події або складу адміністративного правопорушення [36]. Проте відсутність законодавчого визначення складу правопорушення породжує питання щодо переліку його ознак, їх юридичної природи, а також необхідності їх сукупної наявності для визнання діяння адміністративним проступком, тобто усіх елементів, що формують склад адміністративного правопорушення.

Характеризуючи адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, слід передусім зазначити, що вони формують окрему групу правопорушень, які мають специфічні ознаки, що виокремлюють їх із загальної системи адміністративних проступків. Їхня особливість полягає у тому, що вони притаманні лише визначеним сферам суспільних відносин та обумовлені особливим правовим регулюванням у сфері запобігання корупції.

Диспозиції статей розділу XIII-A КУпАП визначають лише базові, найбільш загальні ознаки таких правопорушень, залишаючи поза межами статей деталізацію змісту протиправного діяння. Така побудова зумовлена тим, що адміністративна відповідальність у цих випадках настає за діяння, які не містять безпосередніх ознак корупції, але порушують вимоги, заборони та обмеження, установлені Законом України «Про запобігання корупції». Звідси впливає характерна для цих складів бланкетність норм: диспозиція статті визначає загальні ознаки проступку, але для уточнення його змісту відсилає до інших нормативно-правових актів, передусім до згаданого Закону.

Отже, склад адміністративного правопорушення у сфері порушення антикорупційних заборон та обмежень можна розуміти як визначену

нормами адміністративного та антикорупційного законодавства сукупність взаємопов'язаних об'єктивних і суб'єктивних ознак, наявність яких свідчить про вчинення особою адміністративного проступку, спрямованого на порушення встановлених механізмів запобігання корупції.

Разом із тим склади адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, мають і загальні (родові) характеристики, притаманні будь-якому адміністративному правопорушенню. Традиційно ці ознаки системно об'єднують у чотири групи, що характеризують:

- об'єкт правопорушення;
- об'єктивну сторону правопорушення;
- суб'єкта правопорушення;
- суб'єктивну сторону правопорушення.

Об'єктом адміністративного проступку є суспільні відносини, на які посягає протиправне діяння. Вони виникають у сфері різних напрямів діяльності та можуть зазнавати шкоди внаслідок правопорушення. Саме через об'єкт проступку розкривається його соціальна сутність і моральний зміст адміністративної відповідальності.

Відповідно до статті 1 КУпАП, законодавство про адміністративні правопорушення спрямоване на охорону власності, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, інтересів підприємств, установ і організацій, а також на захист встановленого порядку управління і громадського порядку. Отже, об'єктом адміністративного проступку можуть бути лише ті суспільні відносини, які охороняються адміністративно-правовими санкціями [36].

Загальним об'єктом адміністративних проступків виступають суспільні відносини, які характеризуються двома основними ознаками: вони регулюються нормами різних галузей права; перебувають під охороною адміністративних санкцій.

У свою чергу, визначення родового та безпосереднього об'єктів має ключове значення для правильного встановлення складу правопорушення,

з'ясування ступеня суспільної шкідливості діяння, його коректної кваліфікації та відмежування від інших протиправних дій. Таким чином, загальним об'єктом адміністративних правопорушень є суспільні відносини у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності держави [36].

Родовим об'єктом прийнято вважати сукупність однорідних суспільних відносин, що захищені адміністративно-правовими нормами й відображені в положеннях особливої частини КУпАП. Щодо складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, то правопорушення, передбачені главою 13-А КУпАП, мають родовим об'єктом суспільні відносини, пов'язані з дотриманням спеціальних правил і обмежень у сфері запобігання та протидії корупції.

Як зазначають О. В. Терещук та пізніше С. С. Рогульський, корупційне посягання спрямоване на суспільні відносини, що виникають між державою та особою, якій делеговано владні повноваження з метою здійснення функцій управління. Тому родовий об'єкт корупційних правопорушень становлять суспільні відносини у сфері встановленого державою порядку управлінської діяльності [108, с.58].

Водночас існує й інша позиція, згідно з якою родовим об'єктом адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, виступають суспільні відносини, що забезпечують належну правову регламентацію діяльності державних органів, служб та осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, а також гарантії прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у цій сфері [109, с.58].

Види родового об'єкта конкретизуються у видовому об'єкті як окремій групі суспільних відносин, що є спільними для певної сукупності правопорушень. Безпосереднім же об'єктом визнаються конкретні суспільні відносини, якому заподіюється шкода шляхом протиправного впливу на предмети, що мають значення для правильної кваліфікації діяння та зазначаються в законі як обов'язковий елемент складу проступку.

Під предметом адміністративного правопорушення розуміють речі, майно, грошові кошти, цінні папери та інші матеріальні об'єкти, з приводу яких виникають відповідні суспільні відносини. Проте, у контексті правопорушень, пов'язаних із корупцією, предмет має переважно нематеріальний характер, оскільки стосується порушення механізмів належного функціонування державних органів та органів місцевого самоврядування. Зловживання владними повноваженнями руйнує соціальні зв'язки та порушує нормальну діяльність державних інституцій, що призводить до завдання шкоди правам, свободам та законним інтересам громадян, суспільства і держави загалом [110, с.161].

Узагальнюючи викладене, доцільно стверджувати, що об'єкти адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, можуть бути структуровані за трирівневою системою: загальний, родовий та безпосередній об'єкти. Загальним об'єктом такого виду деліктів виступають суспільні відносини, які перебувають під охороною норм чинного адміністративного законодавства, насамперед Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Визначення родового об'єкта адміністративних проступків, що корелюють із корупційними проявами, здійснюється з урахуванням того, що він є єдиним для всіх правопорушень, адміністративна відповідальність за які передбачена положеннями глави 13-А (статті 172-4 – 172-9-2) КУпАП. Таким об'єктом виступають суспільні відносини у сфері запобігання та протидії корупції.

Формування уявлення про безпосередній об'єкт конкретного адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, має здійснюватися в межах визначеного родового об'єкта, з урахуванням змісту спеціальних заборон та вимог, що можуть бути порушені певною протиправною поведінкою. У цьому аспекті безпосередній об'єкт прямо кореспондується з конкретною нормою глави 13-А КУпАП, яка встановлює відповідальність за певне діяння.

Як приклад, безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 172-4 КУпАП, є суспільні відносини у сфері дотримання встановлених законом обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

Для з'ясування юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупційними проявами, необхідним є аналіз особливостей такого його обов'язкового елементу, як об'єктивна сторона. У цьому контексті слід звернутися до наявних у теорії адміністративного права наукових підходів до розуміння об'єктивної сторони складу адміністративного проступку. Так, О.Г. Стрельченко визначає об'єктивну сторону як сукупність ознак, закріплених адміністративно-правовою нормою, що відображають зовнішній прояв протиправного діяння. Дослідниця наголошує на наявності таких характеристик об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, як: протиправне діяння (дія або бездіяльність); шкідливі наслідки, що настали в результаті цього діяння; причинний зв'язок між діянням та шкідливими наслідками; обставини вчинення проступку (час, місце, спосіб, умови, засоби).

При цьому автор підкреслює, що обов'язковим елементом є саме протиправне діяння, тоді як усі інші ознаки можуть мати факультативний характер [111, с. 139–140].

Аналогічної позиції дотримується і В.М. Берізко, який вважає, що наявність протиправного діяння становить ключову ознаку адміністративного проступку, тоді як наслідки, причинний зв'язок, а також умови та спосіб його вчинення є факультативними ознаками об'єктивної сторони [112, с. 82].

На думку А.А. Самойловича, об'єктивна сторона адміністративного правопорушення являє собою зовнішнє відображення протиправної поведінки (дії або бездіяльності). Дослідник підкреслює, що саме цей

елемент є визначальним для встановлення фактичних обставин та «об'єктивної істини» під час розгляду справи. Це пояснюється тим, що:

- у разі відсутності зовнішнього прояву діяння неможливо говорити про наявність правопорушення;
- протиправні дії завжди залишають об'єктивні сліди, що дозволяє суду реконструювати обставини події;
- аналіз зовнішніх ознак дає можливість встановити і суб'єктивні характеристики правопорушення, оскільки вони органічно взаємопов'язані [113, с. 55].

З урахуванням проаналізованих доктринальних підходів до розуміння сутності об'єктивної сторони адміністративного проступку доцільним є визначення її характерних ознак у контексті адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Як структурний і невід'ємний елемент складу адміністративного правопорушення такого виду, об'єктивна (зовнішня) сторона виражається у наявності конкретного протиправного діяння, що може набувати форми дії або бездіяльності. Саме ця ознака має імперативний характер, оскільки наявність діяння, яке суперечить встановленим правовим нормам, є підставою для виникнення адміністративної відповідальності. Іншими словами, протиправне діяння свідчить про порушення визначених законом вимог, обмежень чи заборон, що покладені на особу в межах її правового статусу.

Таким чином, факт вчинення дії або бездіяльності є ключовим критерієм для кваліфікації поведінки як адміністративного правопорушення: за його відсутності юридичний склад проступку не формується, що унеможливорює притягнення особи до адміністративної відповідальності, у тому числі й за корупційні правопорушення. Водночас протиправний намір особи повинен матеріалізуватися у зовнішній формі її поведінки – саме тоді вчинене може бути розцінене як адміністративне правопорушення.

Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, може включати низку додаткових характеристик, які у більшості випадків не виступають визначальними для кваліфікації діяння. До таких ознак відносять час, місце, спосіб та умови його вчинення, наявність і характер шкідливих наслідків, а також причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою та цими наслідками. Водночас, якщо зазначені ознаки прямо передбачені у диспозиції конкретної статті закону, вони набувають обов'язкового врахування при встановленні складу адміністративного правопорушення та здійсненні його кваліфікації.

Адміністративне законодавство не містить нормативного визначення того, хто саме вважається суб'єктом адміністративного правопорушення. Водночас ця категорія стала об'єктом значного теоретичного опрацювання в межах науки адміністративного права. У працях, присвячених цьому питанню, наголошується, що суб'єктом адміністративного проступку є особа, яка вчинила протиправне діяння, досягла встановленого віку та характеризується здатністю усвідомлювати власні дії й керувати ними. При цьому підкреслюється, що склад правопорушення охоплює не саму особу як таку, а лише її юридично значущі ознаки [114, с. 221].

У дослідженнях також пропонується розглядати суб'єктів адміністративного правопорушення як осіб двох категорій: фізичних, що відповідають критеріям віку та осудності, і юридичних осіб [115, с. 84]. Подібний підхід підтримується й іншими науковими джерелами, де підкреслюється можливість застосування адміністративної відповідальності до обох видів суб'єктів за умови дотримання установлених законом параметрів [116, с. 181].

Незмінною у наведених наукових підходах є теза про те, що ключовою характеристикою суб'єкта адміністративного правопорушення є осудність. Законодавство прямо не формулює поняття осудності, проте передбачає звільнення від відповідальності у випадку, коли особа вчиняє діяння за умов, що унеможливають розуміння власної поведінки або керування нею

внаслідок психічного розладу чи іншого патологічного стану. Наукова традиція трактує неосудність як відсутність двох базових елементів — здатності усвідомлювати фактичну сторону та ризики поведінки (інтелектуальний критерій) і здатності контролювати власні дії (вольовий критерій) [117, с. 207]. Відповідно, осудність становить обов'язкову ознаку суб'єкта адміністративного проступку, у тому числі пов'язаного з порушенням антикорупційного законодавства.

Окреме значення має питання, чи може юридична особа виступати суб'єктом адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Формальне використання у КУпАП узагальненого поняття «особа» могло б створити враження про можливість залучення як фізичних, так і юридичних осіб до відповідальності. Однак примітки до більшості статей глави 13-А КУпАП (окрім ст. 172-8¹) містять відсилки до законодавства у сфері запобігання корупції, норми якого визначають виключно фізичних осіб як суб'єктів відповідних правопорушень. Таким чином, адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, за змістом законодавства може наставати лише для фізичних осіб.

У межах теорії адміністративного права склалася усталена класифікація суб'єктів адміністративних правопорушень. Вона передбачає поділ на три основні групи. До загальних суб'єктів відносять осіб, які досягли віку адміністративної відповідальності та мають необхідний рівень осудності. Спеціальні суб'єкти — це категорії осіб, для яких закон встановлює специфічні вимоги або умови відповідальності (зокрема, посадові особи, водії, неповнолітні). До особливих суб'єктів належать особи, наділені статусом, що регулюється окремим законодавством: судді, прокурори, військовослужбовці й інші категорії, для яких визначено окремі правила притягнення до відповідальності [114, с. 9; 115, с. 81; 116, с. 141].

Виходячи з установленної класифікації й особливостей правового регулювання глави 13-А КУпАП, до кола суб'єктів адміністративних

правопорушень, пов'язаних із корупцією, належать особи зі спеціальним правовим статусом. Це зумовлено тим, що норми цієї глави переважно містять примітки, у яких детально окреслюються категорії осіб, відповідальних за конкретне діяння. Так, у ст. 172⁶ КУпАП відповідальність за недотримання вимог фінансового контролю покладається на осіб, які зобов'язані подавати декларацію відповідно до положень ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» [36]. Отже, суб'єктом цього правопорушення визнається декларант, на якого поширюється визначений законом обов'язок. Положення цього ж Закону узгоджено вказують, що до суб'єктів правопорушень, пов'язаних із корупцією, належать особи, перелічені у ст. 3 [5].

Суб'єктивний елемент адміністративного проступку характеризує внутрішнє ставлення особи до вчиненого та охоплює вину, а в окремих випадках — також мотив і мету. Незалежно від варіативності підходів у доктрині, вина розглядається як обов'язковий компонент суб'єктивної сторони, без якого притягнення до відповідальності є неможливим [117, с. 115; 118, с. 26; 116, с. 142; 119; 120, с. 3]. Відповідно до ч. 1 ст. 9 КУпАП, вина є необхідною ознакою будь-якого адміністративного правопорушення, що знаходить підтвердження і в судовій практиці, де вона трактується як психічне ставлення особи до власної поведінки та можливих шкідливих наслідків [121]. Законодавство передбачає дві форми вини — умисел і необережність.

Умисел полягає у тому, що особа усвідомлює неправомірність свого діяння, передбачає його можливі негативні наслідки й або бажає їх настання, або свідомо допускає їх виникнення [36]. Необережність же пов'язана або з легковажним розрахунком на уникнення передбачуваних наслідків, або з їх непередбаченням за наявності обов'язку та можливості передбачити [5].

Отже, суб'єктивну сторону юридичного складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, доцільно визначати як

сукупність передбачених нормою ознак, що відображають психічне ставлення особи до свого діяння, при цьому характерною особливістю є умисний характер вчинення проступку.

Проаналізувавши елементи складу адміністративного проступку, слід зауважити, що залежно від певних класифікаційних критеріїв у теорії адміністративного права виділяють різні види складів адміністративних правопорушень. Зокрема, у науковій літературі сформовано такі підходи до їхнього поділу:

за ступенем суспільної небезпеки – на основні та кваліфіковані склади;

за характером суспільно шкідливих наслідків – на матеріальні (у яких обов’язковим елементом є настання суспільно небезпечних наслідків) та формальні (які вважаються закінченими з моменту вчинення діяння, незалежно від настання наслідків);

за особливостями суб’єкта – на склади з участю загального суб’єкта та службові (посадові) склади, де правопорушення може бути вчинене лише спеціально визначеною особою;

за структурною побудовою – на однозначні (які передбачають єдиний спосіб учинення діяння) та альтернативні (які містять декілька можливих способів учинення проступку);

за нормативною конструкцією диспозиції – на описові (з чітким визначенням ознак діяння) та бланкетні (що вимагають звернення до інших нормативно-правових актів для встановлення змісту порушених вимог).

Особливу увагу привертає характеристика складів адміністративних правопорушень, пов’язаних із корупцією. Для всіх без винятку складів цієї категорії характерною кваліфікуючою ознакою є повторність, тобто вчинення протягом року аналогічного діяння, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню. Додатково слід підкреслити, що в переважній більшості випадків суб’єктом таких правопорушень є особа, яка уповноважена на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, що обумовлює віднесення їх до службових (посадових) складів. Це зумовлює особливу суспільну небезпеку відповідних діянь та їхню підвищену юридичну значущість у сфері публічного управління.

Стаття 172-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює відповідальність за недотримання особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, визначених законом обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

По-перше, норма передбачає, що порушення встановленої заборони на здійснення іншої оплачуваної діяльності, окрім прямо дозволених законом (викладацької, наукової, творчої діяльності, медичної практики, суддівської практики та інструкторської діяльності у сфері спорту), а також зайняття підприємницькою діяльністю, тягне за собою застосування адміністративного стягнення у вигляді штрафу у межах від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Додатковим санкційним заходом виступає конфіскація доходу або винагороди, отриманих у результаті такої забороненої діяльності.

По-друге, закон забороняє особам цієї категорії входити до складу органів управління або контролю суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність з метою отримання прибутку. Виняток становлять випадки, коли така особа представляє інтереси держави або територіальної громади, тобто виконує функції з управління корпоративними правами держави чи громади. Порушення цього обмеження так само зумовлює накладення штрафу в зазначених вище межах та конфіскацію доходу, отриманого внаслідок участі у відповідному органі управління.

По-третє, стаття містить спеціальну кваліфікуючу ознаку –повторність. Якщо протягом одного року особа вже була піддана адміністративному стягненню за аналогічне порушення і знову вчиняє дії, передбачені першою або другою частиною статті, розмір штрафу збільшується до меж від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних

мінімумів доходів громадян. Крім конфіскації отриманого доходу чи винагороди, передбачається також додаткова санкція у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або провадити визначений вид діяльності строком до одного року.

Таким чином, наведена норма спрямована на забезпечення дотримання принципів несумісності та запобігання конфлікту інтересів у діяльності осіб, що виконують публічні управлінські функції, а також на унеможливлення використання ними службового становища з метою отримання приватної економічної вигоди.

У Рекомендації № R (2000) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо кодексів поведінки державних службовців від 11 травня 2000 р. сформульовано ключові стандарти сумісності професійної діяльності державних службовців із іншими видами зайнятості [122]. У документі наголошується, що державний службовець не повинен брати участь у будь-якій діяльності, укласти угоди або обіймати посади, незалежно від того, чи передбачена за це винагорода, якщо такі дії потенційно створюють перешкоди для належного, ефективного і неупередженого виконання ним службових повноважень. У разі виникнення ситуацій, коли сумісність певного виду діяльності є сумнівною або неоднозначною, службовець зобов'язаний звернутися за консультацією до безпосереднього керівника. Крім того, Рекомендація передбачає необхідність попереднього погодження з керівником будь-якої додаткової оплачуваної чи неоплачуваної діяльності або виконання службовцем певних функцій поза межами його основних посадових обов'язків.

Вказані міжнародні стандарти дістали нормативне закріплення у національному законодавстві України. Так, частина перша статті 25 Закону України «Про запобігання корупції» конкретизує вимогу несумісності у формі прямої заборони для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

здійснювати будь-яку іншу оплачувану діяльність, за винятком чітко визначених законом сфер (викладацької, наукової, творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики у сфері спорту), а також підприємницької діяльності, якщо інше прямо не передбачено Конституцією або законами України;

входити до складу органів управління або контролю суб'єктів господарювання, що мають на меті одержання прибутку, за винятком випадків представництва інтересів держави або територіальної громади у відповідних господарських організаціях.

Порушення зазначених законодавчих обмежень кваліфікується як адміністративне правопорушення та тягне застосування санкцій, визначених статтею 172-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що забезпечує реальний механізм відповідальності за недодержання принципу несумісності.

Сумісництво як правова категорія характеризується низкою істотних ознак. Передусім воно передбачає виконання працівником іншої роботи поряд із основною. Така діяльність здійснюється виключно на підставі окремого трудового договору та носить систематичний, а не разовий характер. Обов'язковою умовою є її оплатність і виконання у час, вільний від основних трудових обов'язків. При цьому додаткова праця може виконуватися як за місцем основної роботи, так і на іншому підприємстві, в установі, організації або у фізичної особи, яка використовує найману працю. Зазначені ознаки узгоджуються з підходами науковців, які підкреслюють, що сумісництво завжди ґрунтується на трудовому договорі, може здійснюватися за основним місцем роботи або поза ним, а також завжди виконується у позаслужбовий час [123, с. 15].

На відміну від сумісництва, суміщення посад (професій) передбачає виконання працівником додаткових функцій у межах того ж підприємства, установи чи організації, не укладаючи нового трудового договору. Додаткова робота виконується паралельно з основною, за іншою професією,

посадою або шляхом тимчасового заміщення відсутнього працівника без звільнення від власних основних обов'язків. За таке розширення трудової функції працівникові встановлюється доплата. У науковій літературі підкреслюється, що суміщення можливе виключно за взаємною згодою сторін трудового договору; здійснюється в межах одного трудового договору та одного робочого часу шляхом інтенсифікації праці; застосовується виключно в межах однієї організації; а розмір доплати визначається колективним договором відповідно до законодавчих приписів [123, с. 15].

Таким чином, основоположною відмінністю між суміщенням і суміщенням є наявність окремого трудового договору та виконання додаткової роботи поза основним робочим часом у першому випадку, та розширення трудової функції в межах одного договору і робочого часу – у другому. Обидві форми додаткової трудової діяльності допускаються лише в межах, встановлених законодавством, з урахуванням спеціальних обмежень для окремих категорій працівників, зокрема осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування.

Загальна заборона для публічних службовців здійснювати іншу оплачувану чи підприємницьку діяльність, окрім випадків, прямо передбачених Конституцією та законами України, є однією з ключових антикорупційних гарантій публічної служби. Важливим прикладом нормативного закріплення такого обмеження є положення ч. 1 ст. 120 Конституції України, відповідно до якого члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади не мають права суміщати службові повноваження з будь-якою іншою діяльністю. Виняток становлять викладацька, наукова та творча діяльність, що можуть здійснюватися виключно у позаслужбовий час, а також заборона входження до складу керівних або наглядових органів прибуткових юридичних осіб.

Аналогічний підхід простежується і в інших спеціальних законодавчих актах. Зокрема, Закон України «Про статус народного депутата України» [124] дозволяє народному депутату займатися викладацькою, науковою, творчою діяльністю та здійснювати медичну практику у вільний від виконання депутатських повноважень час. Водночас Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 2 ст. 54) встановлює значно суворіші обмеження: суддя не має права провадити підприємницьку чи адвокатську діяльність, займати будь-які інші оплачувані посади чи виконувати оплачувану роботу, за винятком викладацької, наукової або творчої, а також входити до керівних чи наглядових органів прибуткових юридичних осіб [125].

Конституція України містить ще жорсткіше правило щодо Президента України, якому відповідно до ч. 4 ст. 103 повністю забороняється займатися будь-якою іншою оплачуваною чи підприємницькою діяльністю. Подібне спеціальне регулювання запроваджено і для поліцейських: згідно зі ст. 66 Закону України «Про Національну поліцію» вони не можуть здійснювати іншу оплачувану діяльність, за винятком наукової, науково-педагогічної та творчої [126].

Таким чином, при визначенні факту порушення обмежень щодо заняття іншою оплачуваною діяльністю необхідно враховувати не лише загальні приписи антикорупційного законодавства, але й спеціальні норми, що регламентують правовий статус окремих категорій публічних службовців та умови проходження ними служби.

Об'єктом правопорушення у даному випадку виступають суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням дотримання встановлених законодавством обмежень щодо здійснення публічними службовцями інших видів оплачуваної діяльності поряд із виконанням своїх службових функцій.

Предметом проступку, тобто тими матеріальними благами, на які спрямоване протиправне діяння, є:

а) винагорода, отримана внаслідок роботи за сумісництвом. Відповідно до підп. 14.1.48 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України [127], заробітна плата охоплює основну та додаткову заробітну плату, а також інші заохочувальні та компенсаційні виплати, що надаються працівнику у зв'язку з виконанням роботи. Аналогічно, до доходу платника належать грошові чи інші майнові вигоди, отримані за трудовим або цивільно-правовим договором;

б) дохід, тобто загальна сума надходжень особи з усіх джерел, у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, одержана протягом звітного періоду як на території України, так і за її межами.

З об'єктивної сторони дана протиправна поведінка характеризується формальним складом, обов'язковою ознакою якого є вчинення активних дій. Під іншою оплачуваною діяльністю у цьому контексті варто розуміти будь-яку діяльність, спрямовану на отримання доходу та не пов'язану зі здійсненням особою своїх посадових повноважень у межах публічної служби.

Водночас законодавство встановлює перелік діяльностей, які не вважаються порушенням відповідних обмежень. Серед таких виключень зазвичай називаються: викладацька, наукова, творча діяльність, медична практика, інструкторська та суддівська практика у сфері спорту.

Зокрема, викладацька діяльність визначається як професійна діяльність, спрямована на передання знань, формування компетентностей, розвиток інтелектуальних, творчих та інших здібностей здобувачів освіти (лекції, семінари, тренінги, курси, майстер-класи, вебінари тощо). Вона може здійснюватися педагогічними або науково-педагогічними працівниками, самозайнятими особами (за відсутності прямої законодавчої заборони), а також іншими фізичними особами на підставі трудового чи цивільно-правового договору.

У контексті дотримання антикорупційних обмежень показовими є ситуації, пов'язані із реалізацією права публічних службовців на

викладацьку, наукову чи творчу діяльність. Так, якщо особа, на яку поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», зарахована до кадрового складу закладу вищої освіти та здійснює педагогічну діяльність на умовах сумісництва відповідно до визначеного навчального навантаження та встановлених нормативів, така діяльність не суперечить вимогам законодавства. У цьому випадку службова особа дотримується встановлених обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

Натомість, якщо той самий суб'єкт, на якого поширюються обмеження Закону України «Про запобігання корупції», здійснює іншу оплачувану діяльність поза межами дозволених законом видів – наприклад, надає послуги з організації та проведення профілактичних заходів, читає лекції чи надає консультаційно-методичну допомогу суб'єктам господарювання (наприклад, товариству з обмеженою відповідальністю), отримуючи за це винагороду, така діяльність кваліфікується як порушення встановлених антикорупційних заборон. Отже, ключовим у визначенні правомірності додаткової діяльності є не лише факт отримання доходу, а й належність такої діяльності до вичерпного переліку дозволених законом винятків.

Законодавець конкретизує, що наукова діяльність становить собою інтелектуальну творчу діяльність, спрямовану на одержання нових знань та/або розроблення шляхів їх практичного застосування; її основними формами виступають фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Творча діяльність, у свою чергу, передбачає індивідуальне чи колективне створення або інтерпретацію результатів духовної, художньої чи культурної цінності, що має суспільно значущий характер [11].

Порядок провадження медичної практики також чітко регламентований: згідно з Ліцензійними умовами її здійснення, така діяльність віднесена до виду господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, яка здійснюється закладами охорони здоров'я або фізичними

особами-підприємцями на підставі відповідної ліцензії. Відтак, медична практика також належить до переліку дозволених видів діяльності за умови дотримання вимог законодавства щодо її організації та здійснення [128].

Таким чином, правовий режим обмежень щодо сумісництва та суміщення для осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, передбачає чітке розмежування між дозволеними видами додаткової діяльності та іншими формами оплачуваної праці чи підприємництва, що має бути враховано при оцінці правомірності поведінки конкретної посадової особи.

Дефініція підприємницької діяльності не може застосовуватися у повному обсязі в контексті антикорупційного законодавства, оскільки публічним службовцям заборонено займатися будь-якою підприємницькою діяльністю. Водночас законодавство дозволяє зайняття медичною практикою у державних та комунальних закладах охорони здоров'я, що не розглядається як порушення. Інструкторська та суддівська практика у спортивній сфері, згідно з Положенням про спеціалізований навчальний заклад спортивного профілю, виступає однією з форм спортивно-тренувальної діяльності, проте визначення цих понять у чинному законодавстві відсутнє та потребує окремого врегулювання. Науковці пропонують розглядати суддівську практику як професійну діяльність спортивного судді, спрямовану на забезпечення дотримання правил змагань та достовірності результатів, а інструкторську практику – як діяльність фізичної особи з безпосереднього фізичного виховання спортсменів та організації тренувальної та змагальної роботи.

У трудових відносинах слід розрізняти сумісництво та суміщення: сумісництво передбачає окремий трудовий договір та виконання роботи у вільний від основного місця роботи час, не більше чотирьох годин на день та половини місячної норми робочого часу, тоді як суміщення – виконання додаткових обов'язків у межах одного трудового договору на тому ж підприємстві чи установі. Викладацька, наукова, творча діяльність, медична

практика, інструкторська та суддівська практика можуть здійснюватися як підприємницька діяльність; проте якщо така діяльність провадиться суб'єктом як підприємець, це вважатиметься порушенням антикорупційних заборон [п. 1 ч. 1 ст. 25 Закону].

Для кваліфікації діяння за частиною другою статті 174-5 необхідно встановити: 1) наявність суб'єкта у складі правління, виконавчих чи контрольних органів, або наглядової ради підприємства/організації; 2) спрямованість підприємства чи організації на отримання прибутку; 3) відсутність функцій управління державними чи комунальними акціями або представництва державних інтересів у таких органах.

Суб'єктами адміністративного правопорушення, передбаченого цією статтею, є лише особи, які уповноважені на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, визначені у п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про запобігання корупції», за винятком депутатів Верховної Ради АР Крим, депутатів місцевих рад (які не працюють на постійній основі), присяжних, помічників-консультантів народних депутатів, працівників секретаріатів керівництва Верховної Ради, депутатських фракцій та патронатних служб [ч. 2 ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції»].

Визначення підприємств та організацій, що мають на меті отримання прибутку, закріплене у Цивільному кодексі України та спеціальних законах, зокрема «Про споживчу кооперацію», «Про банки та банківську діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про аудиторську діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про нотаріат» та «Про громадські об'єднання». При цьому участь у редакційних колегіях періодичних видань, журі, консилиумах або подібних органах не вважається порушенням, навіть за умови отримання винагороди, оскільки такі органи створюються з метою розвитку науки, культури, мистецтва чи медичної практики.

У разі виникнення обставин, що порушують несумісність депутатського мандата з іншою діяльністю, народний депутат зобов'язаний

протягом 20 днів припинити таку діяльність або подати заяву про складання повноважень [ч. 4 ст. 78 Конституції України].

У разі повторного протягом одного календарного року вчинення однорідного адміністративного правопорушення, за яке особу вже було притягнуто до адміністративної відповідальності, дії такої особи підлягають кваліфікації за ч. 3 цієї статті. У цьому випадку передбачено збільшення розміру адміністративного штрафу. При цьому облік календарного року ведеться від дати винесення адміністративного постанови про застосування стягнення за попереднє аналогічне правопорушення.

2.2. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення пов'язані із обмеженнями щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Вивчення особливостей провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з обмеженнями щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, є логічним продовженням дослідження правового регулювання адміністративної відповідальності та специфіки антикорупційних обмежень. У попередніх розділах роботи було розглянуто загальні засади адміністративної відповідальності, поняття та склад адміністративного правопорушення, а також механізми контролю за дотриманням вимог Закону України «Про запобігання корупції» і спеціальних законів щодо публічних службовців.

Розглядаючи концепцію «провадження у справах про адміністративні правопорушення», слід зауважити, що чинне законодавство не містить чіткого визначення цього терміну, проте він знайшов своє місце у наукових дослідженнях адміністративного права. На думку А.С. Васильєва та М.П. Орзіха, таке провадження слід розглядати як окремий вид юрисдикційної діяльності, що характеризується власним набором специфічних ознак: особливостями матеріально-правових норм та правовідносин, реалізація

яких відбувається через це провадження; специфікою процесуальних норм і відносин, які складають його зміст; а також характером індивідуально-конкретних справ та юридичних наслідків їх розгляду [129, с.8].

Водночас адміністративно-юрисдикційну діяльність зазвичай визначають як сукупність правил і процедур притягнення осіб до адміністративної відповідальності, що фактично формує порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення [130, с.148]. Л.Р. Біла-Тіунова та С.В. Ківалов підкреслюють, що таке провадження є одним із специфічних видів адміністративно-юрисдикційних процесів, інтегрованих у ширший адміністративно-юрисдикційний механізм [131, с.52]. У свою чергу, адміністративно-юрисдикційний процес розглядають як діяльність, регульовану адміністративно-процесуальними нормами, що включає правозастосовні та правоохоронні функції органів державного управління, а в окремих випадках – й інших органів, їх посадових осіб та представників громадських організацій, щодо застосування адміністративно-правових санкцій у процесі розгляду індивідуально-конкретних справ, що виникають із правовідносин, не пов'язаних із службовим або управлінським підпорядкуванням [132, с.22].

Провадження у справах про адміністративні правопорушення регламентується нормами адміністративного права, значна частина яких закріплена у Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Зокрема, цьому питанню присвячено розділ IV «Провадження у справах про адміністративні правопорушення» та розділ V «Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень». Таким чином, КУпАП встановлює загальні правила притягнення осіб до адміністративної відповідальності, однак стаття 246 цього Кодексу передбачає, що порядок притягнення може додатково регулюватися іншими нормативно-правовими актами [36].

В подальшому механізм провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, розглядатиметься крізь призму

антикорупційного законодавства, із визначенням його специфічних особливостей та характерних рис, закріплених у Законі України «Про запобігання корупції». Хоча КУпАП не містить чіткої регламентації стадій провадження у таких справах, більшість дослідників адміністративного права виокремлюють чотири ключові стадії:

- проведення адміністративного розслідування;
- розгляд справи та ухвалення постанови (рішення);
- перегляд постанови у справі;
- виконання постанови [133, с.202; 134, с.135; 135, с.229; 136, с.55; 137, с.17].

Кожна зі стадій включає окремі етапи, що формують сукупність взаємопов'язаних дій. Розглядаючи систему стадій провадження, доцільно погодитися з позицією, яка домінує в науковій літературі з адміністративного права, де система стадій та етапів представлена як комплекс організованих і послідовних процедур, що забезпечують ефективне та законне здійснення адміністративної юрисдикції [138].

У межах кожної з виокремлених стадій провадження можна визначити конкретні етапи, що формують систему логічно взаємопов'язаних процедур. Зокрема:

1. Адміністративне розслідування включає отримання відомостей про можливе порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення, перевірку поданих декларацій, документів та інших джерел інформації для встановлення факту порушення, фіксацію доказів у письмовій або електронній формі та складання протоколу про адміністративне правопорушення з визначенням особи, яка може бути притягнута до відповідальності.

2. Розгляд справи та ухвалення постанови передбачає призначення відповідального органу чи посадової особи для розгляду справи, ознайомлення особи з матеріалами справи та надання права на подання пояснень і доказів, аналіз обставин справи з урахуванням вимог

антикорупційного законодавства та інших спеціальних нормативно-правових актів, винесення постанови про застосування адміністративного стягнення або закриття провадження у разі відсутності порушення.

3. Перегляд постанови у справі здійснюється за процедурою адміністративного апеляційного або касаційного контролю та передбачає подання скарги або заяви особою, щодо якої винесено постанову, перевірку законності та обґрунтованості прийнятого рішення, прийняття висновку про залишення постанови без змін, її зміну або скасування.

4. Виконання постанови включає доведення постанови до відома особи, до якої вона застосована, забезпечення фактичного виконання накладеного адміністративного стягнення, у тому числі конфіскації доходу або накладення штрафу, а також контроль за строками та правильністю виконання постанови відповідними органами.

Важливим аспектом провадження у справах щодо обмежень сумісництва та суміщення є узгодження процедур адміністративного розслідування та розгляду справи з положеннями антикорупційного законодавства, що забезпечує дотримання принципів законності, своєчасності та повноти розгляду. Крім того, кожен етап передбачає наявність чіткої документальної фіксації, що гарантує прозорість провадження та можливість контролю з боку вищих органів і громадськості.

Кодекс України про адміністративні правопорушення не містить чітко визначеного переліку приводів та підстав для порушення справи про адміністративне правопорушення. На практиці підставами для порушення справи вважають встановлені законом джерела, з яких уповноважені суб'єкти можуть отримати відомості про можливе порушення. До таких джерел належать:

безпосереднє виявлення посадовою особою, уповноваженою складати протокол, достатніх даних, що вказують на наявність адміністративного проступку;

повідомлення фізичних та юридичних осіб, а також дані, оприлюднені у засобах масової інформації, які свідчать про можливе вчинення правопорушення.

Як зазначається в наукових дослідженнях, для порушення адміністративної справи, окрім приводів, необхідними є достатні підстави. Згідно зі статтями 9 та 245 КУпАП України, справа може бути порушена лише за наявності об'єктивних даних, що свідчать про наявність ознак адміністративного правопорушення.

Водночас адміністративне провадження щодо правопорушень, пов'язаних з корупцією, має низку особливостей, визначених Кодексом. Зокрема, стягнення за такі порушення передбачає не лише накладення штрафу, але й конфіскацію отриманого доходу від забороненої діяльності або винагороди за сумісництвом, а у разі повторного вчинення протягом року – збільшення розміру штрафу та можливе обмеження права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю строком до одного року. Порядок застосування стягнень передбачає обов'язкову перевірку обставин правопорушення, збір доказів та формування матеріалів справи, що забезпечує законність та прозорість провадження [139, с.88].

Особливою рисою провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, є встановлення строків накладення адміністративного стягнення. Згідно зі статтями 38 КУпАП, адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше шести місяців з моменту виявлення правопорушення, однак у будь-якому випадку не пізніше двох років з дня вчинення правопорушення. Дотримання встановлених строків забезпечує своєчасність правозастосування та гарантує законність застосування адміністративної відповідальності за корупційні проступки.

Складання протоколу є обов'язковою процедурою у випадку встановлення всіх ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Від правильності, обґрунтованості та точності оформлення

протоколу значною мірою залежить подальший розгляд справи та обґрунтованість застосування адміністративного стягнення. Порядок складання протоколу, його структура та коло осіб, уповноважених на його оформлення, визначаються відповідними нормами КУпАП, а також встановлюються випадки, коли протокол не складається.

Протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, складається посадовими особами, які мають на це право, зокрема представниками Національної поліції та Національного агентства з питань запобігання корупції, і повинен відповідати встановленим вимогам. Національне агентство формує протоколи лише стосовно високопоставлених осіб, які займають відповідальні та особливо відповідальні посади. Для інших суб'єктів декларування право складати протоколи мають лише уповноважені працівники Національної поліції.

У разі, якщо протокол складено неуповноваженою особою або без дотримання встановлених вимог, суд зобов'язаний повернути його для належного оформлення відповідному органу. Постанова про повернення протоколу для усунення недоліків не підлягає апеляційному оскарженню.

Підставами для складання протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, є:

вчинення службовою особою, яка займає відповідальну або особливо відповідальну посаду, правопорушень, передбачених статтями 172-4 – 172-9 КУпАП, зокрема порушень обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, обмежень щодо одержання подарунків, невиконання вимог фінансового контролю, невжиття заходів щодо запобігання конфлікту інтересів, незаконного використання службової інформації;

невиконання приписів НАЗК щодо усунення порушень антикорупційного законодавства, ненадання або надання недостовірної інформації, порушення строків надання документів, передбачене статтею 188-46 КУпАП;

порушення встановленого порядку отримання або надання внесків на підтримку політичних партій, державного фінансування чи фінансової підтримки передвиборної агітації, передбачене статтею 212-15 КУпАП;

порушення встановленого порядку або строків подання фінансового звіту про надходження і використання коштів виборчого фонду, звіту політичної партії про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру або подання фінансового звіту з порушенням встановлених вимог, передбачене статтею 212-21 КУпАП.

У разі вчинення кількох правопорушень протоколи оформлюються окремо для кожного з них, а якщо правопорушення вчинено кількома особами, протоколи складаються на кожного окремо.

У протоколі зазначаються дата і місце його складання, відомості про особу, яка притягається до відповідальності, дані про посадову особу, яка склала протокол, обставини та суть правопорушення, норма права, відомості про свідків і потерпілих, пояснення особи, що притягається до адміністративної відповідальності, та інші необхідні для вирішення справи дані.

Особі роз'яснюються права та обов'язки, передбачені Конституцією України та КУпАП, повідомляється про строки розгляду справи судом. У разі відмови від підпису про ознайомлення з правами та обов'язками у протоколі робиться відповідний запис. Особі пропонується надати письмове пояснення щодо скоєного правопорушення, яке додається до протоколу.

Протокол складається у двох примірниках, один з яких передається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності. У разі відмови від отримання примірника у протоколі робиться відповідний запис.

Протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтями 172-4-172-9 КУпАП, разом із підтвердними матеріалами протягом трьох днів з моменту його складання надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення правопорушення.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією (статті 172-4 – 172-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення), а також правопорушень, передбачених статтями 212¹⁵ та 212²¹ КУпАП, може бути накладено протягом шести місяців із дня їх виявлення, але не пізніше ніж через два роки з моменту вчинення таких діянь.

Визначення початку перебігу строків давності притягнення особи до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язане з корупцією, потребує врахування як дати вчинення, так і дати виявлення такого правопорушення. Моментом виявлення слід вважати час отримання уповноваженим органом чи посадовою особою інформації, яка свідчить про факт порушення антикорупційного законодавства. При цьому складання протоколу про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, є лише окремою процесуальною дією, що здійснюється на підставі вже встановленого факту порушення. Отже, факт виявлення є самостійною юридичною подією, яка завжди передусь оформленню відповідного протоколу.

У разі, коли Національне агентство з питань запобігання корупції або Національна поліція отримують повідомлення від викривача про можливе вчинення особою корупційного правопорушення, моментом виявлення вважається час надходження такого повідомлення до уповноваженого органу. Якщо ж аналогічні повідомлення надійшли до кількох органів чи посадових осіб, які мають повноваження на складання адміністративних протоколів, моментом виявлення вважається перше за часом надходження відповідної інформації.

Закон не передбачає можливості продовження строків накладення адміністративних стягнень. Тому після спливу встановлених строків провадження у справі підлягає закриттю.

Якщо ж на момент розгляду справи судом строки притягнення особи до адміністративної відповідальності вже закінчилися, суд, у випадку

заперечення особою своєї вини або наявності складу правопорушення, зобов'язаний у повному обсязі дослідити всі матеріали справи. Лише після встановлення наявності чи відсутності складу адміністративного корупційного правопорушення, належності особи до суб'єктів такого правопорушення та визначення її вини суд має право закрити провадження у зв'язку із закінченням строків давності.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, здійснюється судом у загальному порядку, визначеному законодавством. Відповідно до частини першої статті 277 Кодексу України про адміністративні правопорушення, такі справи підлягають розгляду в п'ятнадцятиденний строк із дня надходження до суду протоколу та супровідних матеріалів.

Разом із тим, частина четверта зазначеної статті передбачає можливість зупинення перебігу строку розгляду адміністративної справи у випадках, коли особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або не може з'явитися з поважних причин, таких як хвороба, службове відрядження, перебування на лікуванні чи у відпустці.

Відповідно до статті 277 Кодексу України про адміністративні правопорушення, загальний строк розгляду справ про адміністративні правопорушення становить п'ятнадцять днів. Справи, пов'язані з порушенням установлених законодавством заборон і обмежень у сфері запобігання корупції, розглядаються у межах зазначеного строку за загальним правилом.

Водночас слід ураховувати особливість, передбачену частиною третьою статті 277 КУпАП: перебіг строку розгляду таких справ може бути зупинений судом у випадку, коли особа, стосовно якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, навмисно ухиляється від прибуття до суду або має поважні причини для неявки. До

таких причин належать, зокрема, хвороба, відрядження, лікування чи перебування у відпустці [60].

Під час розгляду справ, передбачених статтями 172-4–172-9 КУпАП, обов'язковою визнається присутність як особи, яка притягається до адміністративної відповідальності (частина друга статті 268 КУпАП), так і прокурора (частина друга статті 250 КУпАП).

Обов'язок щодо збирання доказової бази у справах про адміністративні корупційні правопорушення покладається на уповноважених осіб, визначених статтею 255 КУпАП, яким надано право складати відповідні протоколи.

Під час судового розгляду таких справ суд керується приписами статей 247 і 280 КУпАП, зобов'язаний всебічно з'ясувати такі питання:

- чи мав місце факт вчинення правопорушення;
- чи містить діяння ознаки складу адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- чи є особа винною у його вчиненні;
- чи належить вона до кола спеціальних суб'єктів цього правопорушення;
- чи не містить діяння ознак кримінального правопорушення;
- чи не сплив строк притягнення до адміністративної відповідальності, передбачений статтею 38 КУпАП;
- чи не існують інші підстави, які виключають можливість провадження у справі.

Крім того, суди повинні встановлювати мотиви та характер вчиненого діяння, обсяг службових повноважень особи, а також причинно-наслідковий зв'язок між її поведінкою та виконанням функціональних обов'язків. У разі, якщо в ході розгляду буде встановлено наявність у діях особи ознак злочину, суддя відповідно до закону зобов'язаний постановити ухвалу про закриття адміністративного провадження та передати матеріали до органів

прокуратури для вирішення питання про притягнення такої особи до кримінальної відповідальності.

Щодо порядку апеляційного перегляду, частина друга статті 294 КУпАП визначає вичерпний перелік суб'єктів, наділених правом подання апеляційної скарги на постанову судді у справі про адміністративне правопорушення. До таких суб'єктів належать: особа, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, її законний представник або захисник, потерпілий та його представник.

Постанова судді може бути оскаржена протягом десяти днів з моменту її ухвалення. Апеляційна скарга подається через місцевий суд, який виніс постанову, до відповідного апеляційного суду. Такий порядок забезпечує реалізацію права на справедливий судовий розгляд та гарантує дотримання принципу доступності судового контролю за рішеннями у справах про адміністративні корупційні правопорушення.

Відповідно до положень статті 124 Конституції України, постанова судді у справі про адміністративне правопорушення є судовим рішенням, що ухвалюється іменем України [82]. Таке рішення має бути проголошене безпосередньо після завершення судового розгляду. Копія постанови протягом триденного строку обов'язково вручається або надсилається особі, стосовно якої її винесено.

Постанова суду про накладення адміністративного стягнення за правопорушення, пов'язане з корупцією, упродовж трьох днів із моменту набрання нею законної сили направляється до відповідного державного органу, органу місцевого самоврядування, керівникові підприємства, установи чи організації, а також до державного або виборного органу, власника юридичної особи чи уповноваженого ним органу. Це здійснюється з метою вирішення питання щодо притягнення особи до дисциплінарної відповідальності, її відсторонення від виконання функцій держави чи місцевого самоврядування у передбачених законом випадках, а також для

усунення причин та умов, які сприяли вчиненню такого правопорушення [36].

Крім того, відповідно до статті 59 Закону України «Про запобігання корупції», інформація про осіб, притягнутих до відповідальності, у тому числі адміністративної, за вчинення корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, вноситься до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні чи пов'язані з корупцією правопорушення. Ведення та адміністрування цього Реєстру здійснює Національне агентство з питань запобігання корупції [101].

2.3. Адміністративні стягнення за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

У попередніх підрозділах досліджено правову природу, склад та особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Водночас, для комплексного розуміння механізму реалізації адміністративної відповідальності у цій сфері необхідним є детальне вивчення питання застосування адміністративних стягнень. Саме вид і характер адміністративного стягнення виступають визначальними чинниками, що забезпечують не лише каральну, а й превентивну функцію адміністративної відповідальності, сприяють утвердженню принципів законності, доброчесності та несумісності приватного інтересу з публічною службою.

Дослідження адміністративних стягнень за вказані правопорушення дозволяє простежити, яким чином держава реалізує механізми впливу на осіб, що порушують встановлені законом антикорупційні обмеження, та оцінити ефективність правозастосовної практики у цій сфері. Окрему увагу при цьому слід приділити видам адміністративних санкцій, критеріям їх призначення, а також проблемам індивідуалізації відповідальності з

урахуванням ступеня вини та характеру порушення. Таким чином, аналіз адміністративних стягнень становить логічне продовження попередніх досліджень і є необхідним етапом у з'ясуванні змісту адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

Реалізація адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, невід'ємно передбачає застосування до осіб, визнаних винними у їх вчиненні, відповідних заходів адміністративного впливу у формі адміністративних стягнень. Саме тому особливої уваги потребує теоретико-правовий аналіз сутності, змісту, правової природи та видів адміністративних стягнень, які застосовуються у випадках вчинення правопорушень, пов'язаних з корупційними проявами.

Відповідно до положень статті 23 розділу II Кодексу України про адміністративні правопорушення, адміністративне стягнення розглядається як міра відповідальності, що застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, у дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [36].

Проблематика з'ясування сутності поняття «адміністративне стягнення» неодноразово ставала предметом дослідження вітчизняних науковців. Так, Є. В. Шульга зазначає, що адміністративне стягнення слід розуміти як понесення особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, негативних наслідків матеріального, морального або фізичного характеру, які настають у результаті визнання її винною у протиправному діянні, причому таке стягнення накладається на фізичну чи юридичну особу незалежно від її волевиявлення [140, с. 171].

На думку Т.В. Адерейко, адміністративні стягнення, як правило, виражаються у позбавленні чи обмеженні певних прав, можливостей або благ особи, що забезпечує досягнення мети покарання правопорушника й попередження вчинення нових правопорушень. Дослідниця підкреслює, що

покарання не є самоціллю, а виконує важливу виховну та превентивну функції [141, с. 147].

Подібної позиції дотримується і С.Л. Дембіцька, яка розглядає адміністративні стягнення як різновид адміністративного примусу, що має усі характерні ознаки останнього [142, с. 223]. У свою чергу, О.С. Петренко уточнює, що адміністративне стягнення за своєю правовою природою є каральною («штрафною») санкцією, яка виявляється у позбавленні винної особи певних прав, переваг чи привілеїв [143, с. 135–136].

Є.В. Устименко пропонує більш розширене тлумачення поняття адміністративно-правового стягнення, визначаючи його як передбачену законом форму реакції уповноваженого органу на факт вчинення протиправного діяння, що спрямована на усунення його причин і наслідків, припинення правопорушення або покарання правопорушника, при цьому така реакція реалізується виключно в адміністративному порядку [144, с. 35].

Узагальнюючи наведене, слід констатувати, що в науковій доктрині відсутні суттєві розбіжності у підходах до визначення поняття «адміністративне стягнення». Переважна більшість дослідників сходяться на думці, що цьому поняттю притаманні дві ключові функціональні складові: по-перше, каральна, яка виявляється у настанні для особи-правопорушника несприятливих наслідків у формі позбавлення або обмеження певних прав чи благ, а також у здійсненні виховного впливу на порушника; по-друге, превентивна, яка полягає у запобіганні вчиненню нових адміністративних правопорушень як самою особою, що притягалася до відповідальності, так і іншими суб'єктами [145].

Таке розуміння цілком узгоджується із законодавчим визначенням адміністративного стягнення, закріпленим у статті 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що свідчить про узгодженість наукових та нормативних підходів у цій сфері. Аналіз провідних наукових позицій щодо сутності адміністративних стягнень [146; 147; 148; 149; 150] дає

підстави виокремити їх основні характеристики, серед яких: 1) адміністративне стягнення є формою реалізації адміністративної відповідальності; 2) воно має державно-примусовий характер; 3) застосовується до чітко визначеного кола суб'єктів; 4) його метою є не лише покарання особи-правопорушника (через обмеження певних благ або прав), але й здійснення профілактичного впливу на неї та інших осіб; 5) застосування відбувається у процесуальній формі, визначеній законом.

Водночас законодавець виокремлює правопорушення, пов'язані з корупцією, як самостійний вид адміністративних деліктів, що передбачають притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Вказані діяння зосереджені у главі 13-А КУпАП, що свідчить про їхню особливу суспільну небезпеку та потребу у спеціальному правовому регулюванні. З урахуванням наукових підходів до визначення правової природи адміністративних стягнень і беручи до уваги специфіку адміністративних правопорушень, пов'язаних із порушенням антикорупційних обмежень, доцільно визначити такі характерні риси адміністративних стягнень за правопорушення, пов'язані з корупцією:

вони є мірою (формою прояву) адміністративної відповідальності, що настає у разі вчинення протиправного винного діяння (дії або бездіяльності), передбаченого відповідною статтею глави 13-А КУпАП;

мають державно-примусовий характер, який полягає у притягненні особи до адміністративної відповідальності незалежно від її волі чи згоди;

реалізуються виключно спеціально уповноваженими суб'єктами – судовими органами, що мають повноваження щодо накладення відповідних адміністративних стягнень;

їхня мета є комплексною й включає дві взаємопов'язані складові: каральну (накладення штрафу, конфіскація, позбавлення права обіймати певні посади або здійснювати певну діяльність) та превентивну (запобігання повторним правопорушенням з боку винної особи та попередження аналогічних діянь іншими особами);

застосування таких стягнень здійснюється у суворо визначеному законом порядку;

строки накладення є чітко врегульованими – відповідно до статті 38 КУпАП адміністративне стягнення за правопорушення, пов’язане з корупцією, може бути застосовано протягом шести місяців із дня його виявлення, але не пізніше ніж через два роки з моменту його вчинення.

Перелік адміністративних стягнень, які можуть бути застосовані до осіб, винних у вчиненні адміністративних правопорушень, закріплений законодавцем у статті 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зазначений перелік не має вичерпного характеру, оскільки може бути доповнений спеціальними законами, що встановлюють особливості адміністративної відповідальності у певних сферах правового регулювання [36].

Аналіз положень глави 13-А КУпАП, що присвячена правопорушенням, пов’язаним із корупцією, дозволяє виокремити такі види адміністративних стягнень, які застосовуються за їх вчинення:

штраф;

конфіскація;

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

У правовому механізмі відповідальності за порушення антикорупційних вимог, передбачених главою 13-А КУпАП, ключовим видом адміністративного стягнення виступає штраф. Норми цієї глави встановлюють фіксовані межі санкцій, що застосовуються до осіб, які несвоєчасно виконують обов’язок щодо подання декларації, не повідомляють про наявність конфлікту інтересів або неправомірно використовують інформацію, отриману у зв’язку з виконанням службових чи інших визначених законом функцій. Розмір штрафу варіюється залежно від характеру діяння, що дає можливість дотримуватися принципу

співмірності між тяжкістю проступку та суворістю застосованого заходу впливу.

У законодавчій конструкції відповідальності за корупційні правопорушення додатково передбачено застосування конфіскації як окремого адміністративного стягнення. Цей захід трактується як примусове вилучення у власність держави предметів або коштів, пов'язаних із вчиненням проступком, що узгоджується з положеннями, які визначають загальні засади застосування адміністративно-правової конфіскації [80, с. 459]. Використання конфіскації акцентує превентивний характер адміністративної відповідальності та спрямоване на усунення наслідків порушення.

Одним із прикладів поєднання штрафних санкцій та конфіскації є порядок відповідальності за недотримання встановлених законом обмежень щодо здійснення додаткової оплачуваної чи підприємницької діяльності. У таких випадках передбачено накладення штрафу в межах установлених санкцією статті та обов'язкове вилучення доходу, отриманого внаслідок відповідної діяльності. Конфіскація охоплює: прибуток, здобутий від підприємництва; винагороду за роботу за сумісництвом; доходи від участі в органах управління суб'єктів господарювання, діяльність яких має на меті отримання прибутку. При цьому зазначені категорії доходів не ототожнюються з поняттям «неправомірна вигода», оскільки така вигода не є об'єктом чи результатом використання службових повноважень у межах складу правопорушення, передбаченого відповідною нормою [80, с. 63].

Крім того, згідно з частиною першою статті 172-5 КУпАП, порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією такого подарунка [36]. Отже, конфіскація як вид адміністративного стягнення не виступає самостійним заходом впливу, а застосовується виключно у поєднанні зі штрафом, що свідчить про її допоміжний, але водночас превентивний характер у системі

адміністративних санкцій за правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності.

У системі адміністративних заходів примусу, передбачених українським законодавством для запобігання корупційним правопорушенням, конфіскація виступає як один із різновидів санкцій, що має комплексний і превентивний характер. Різновиди адміністративно-правової конфіскації, які застосовуються за корупційні проступки, можна умовно поділити на такі категорії: конфіскація доходу або винагороди, здобутих у результаті порушення встановлених обмежень щодо сумісництва або виконання інших видів діяльності; конфіскація подарунків, отриманих із порушенням законодавчих вимог; конфіскація коштів, отриманих унаслідок корупційного правопорушення [80].

Окрім штрафних санкцій та конфіскації, законодавством передбачено можливість обмеження права особи обіймати певні посади чи здійснювати конкретні види діяльності. Такий вид адміністративного стягнення закріплений у кількох положеннях глави 13-А КУпАП [36]. Аналіз відповідних норм дозволяє виділити дві важливі закономірності: по-перше, термін обмеження права займає, як правило, один рік; по-друге, дане стягнення не застосовується самостійно, а поєднується з накладенням штрафу або одночасно зі штрафом та конфіскацією [152].

Таким чином, комплексне застосування штрафів, конфіскації та обмежень щодо посад або діяльності забезпечує збалансований підхід до відповідальності за корупційні правопорушення, реалізує принцип пропорційності покарання та підвищує ефективність превентивного впливу на порушників.

Отже, особливістю адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбаченою ст. 172-4 КУпАП, є її комплексний і багатoelementний характер. Санкція цієї статті поєднує штраф, конфіскацію доходу або винагороди, а також додаткове стягнення у вигляді позбавлення права

обіймати певні посади чи займатися діяльністю протягом одного року. Такий підхід законодавця спрямований на підвищення превентивної ефективності адміністративної відповідальності у сфері дотримання антикорупційних обмежень та забезпечення неминучості юридичних наслідків для осіб, які порушують принципи несумісності посад і функцій у публічній службі.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження зроблено такі Висновки:

З'ясовано, що обмеження щодо сумісництва та суміщення посад з іншими видами діяльності є важливим превентивним механізмом антикорупційної політики у публічній службі.

Проаналізовано, що сумісництво передбачає виконання додаткової оплачуваної роботи поза основним робочим часом, а суміщення – у межах основного часу та того ж органу, що має важливе правове та організаційне значення. З'ясовано, що ключові відмінності між поняттями «сумісництво» та «суміщення» полягають у місці та характері виконання додаткової роботи, її оплаті та часових межах.

Встановлено, що при суміщенні робота здійснюється на тому ж підприємстві або організації за іншою посадою з доплатою до основної заробітної плати, тоді як при сумісництві – на іншому підприємстві у вільний від основної роботи час з окремою оплатою, що передбачає регулярний характер діяльності. Констатовано, що розмежування цих понять має важливе правове значення для дотримання антикорупційних обмежень та забезпечення ефективності публічної служби.

Встановлено, що порушення таких обмежень створює загрозу публічним інтересам, навіть без умисної корисливої поведінки, і кваліфікується як адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Констатовано, що дозволені види сумісництва та суміщення – викладацька, наукова, творча, медична, інструкторська та суддівська діяльність у спорті – вимагають дотримання законодавчих умов та наявності відповідної кваліфікації. Констатовано, що обмеження щодо сумісництва та суміщення мають превентивний характер, спрямовані на запобігання конфлікту інтересів та корупційних проявів у публічній службі. Разом із тим, виявлено наявність законодавчих прогалин і правових колізій, зокрема щодо поєднання держслужби та науково-педагогічної діяльності, що потребує подальшого удосконалення нормативно-правової бази.

Встановлено, що існуючі наукові концепції дозволяють визначити адміністративну відповідальність як форму публічно-правового примусу, спрямованого на відновлення законності, виховання правопорушника та запобігання вчиненню нових порушень. Констатовано, що адміністративне стягнення характеризується наявністю покарання та профілактичного елементу, державним примусовим характером, визначеним колом суб'єктів застосування та порядком реалізації, передбаченим законодавством.

Встановлено, що інститут адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності ґрунтується на комплексі нормативно-правових актів, до яких належать Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, закони України, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів та міжнародні договори.

Обґрунтовано, що правові засади цього інституту формуються як на вертикальному рівні (законодавчі та підзаконні акти), так і на горизонтальному (галузеві нормативні масиви), що забезпечує системність і взаємопов'язаність правового регулювання.

З'ясовано, що притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення можливе лише за наявності повного юридичного складу адміністративного правопорушення, який включає визначені законом об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Констатовано, що склади адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, формують окрему групу правопорушень із специфічними рисами, притаманними лише визначеним сферам суспільних відносин і обумовленими особливим правовим регулюванням у сфері запобігання корупції.

З'ясовано, що поняття «адміністративне правопорушення» у сфері обмежень щодо сумісництва та суміщення посад включає умисні дії або бездіяльність особи, яка порушує законодавчо встановлені обмеження щодо одночасного виконання державних, муніципальних або інших публічних

функцій та здійснення іншої оплачуваної діяльності. Проаналізовано склад таких правопорушень, що дозволяє виділити об'єкт, об'єктивну та суб'єктивну сторони, а також визначити коло суб'єктів відповідальності.

Встановлено, що строк для накладення адміністративного стягнення за правопорушення, пов'язані з корупцією, зокрема за сумісництво чи суміщення, становить до шести місяців з дня виявлення правопорушення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

З'ясовано, що справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, розглядаються судом у 15-денний строк з дня одержання протоколу та інших матеріалів справи.

Констатовано, що строк розгляду справи може бути зупинений у разі ухилення особи-правопорушника від явки або її поважної неявки до суду (хвороба, відрядження тощо).

Визначено, що протокол про адміністративне правопорушення з корупційними ознаками має право складати уповноважена особа Національне агентство з питань запобігання корупції або інший передбачений законом суб'єкт, що забезпечує правомочність процесуального початку.

З'ясовано, що адміністративні справи, пов'язані з порушенням спеціальних обмежень у сфері запобігання корупції, належать до категорії особливих проваджень, які відзначаються наявністю специфічних корупційно-орієнтованих ознак та ускладненою процедурою їх розгляду.

Констатовано, що особливими рисами таких проваджень є: наявність спеціальної підстави для порушення справи — вчинене діяння, яке не містить ознак безпосередньої корупції, але порушує встановлені законом обмеження та заборони; застосування подовжених строків накладення адміністративного стягнення за корупційні правопорушення; обов'язковий триденний строк направлення протоколу з матеріалами справи до суду та виключно судовий порядок розгляду; необхідність присутності особи, яка притягується до відповідальності, та участі прокурора у провадженні;

внесення даних про особу, яка вчинила правопорушення, до Єдиного державного реєстру осіб, що вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Встановлено, що завершальна стадія провадження у справах про адміністративні порушення встановлених обмежень у сфері запобігання корупції передбачає проведення службового розслідування, яке спрямоване на виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення, що підкреслює превентивний характер заходів та підвищує ефективність реалізації антикорупційного законодавства.

Виділено, що адміністративні стягнення за правопорушення, пов'язані з корупцією, є формою реалізації адміністративної відповідальності, застосування якої настає у разі вчинення протиправного винного діяння, передбаченого відповідними статтями глави 13-А КУпАП.

Констатовано, що адміністративне стягнення має характер примусу з боку держави, що полягає в обов'язковому притягненні особи до відповідальності за вчинене корупційне правопорушення незалежно від її волевиявлення.

Встановлено, що реалізація адміністративних стягнень здійснюється органами влади, спеціально уповноваженими на виконання відповідних функцій, при цьому накладення санкцій за корупційні проступки відбувається виключно в межах судової процедури.

З'ясовано, що мета застосування адміністративного стягнення має дві взаємопов'язані складові: по-перше, здійснення покарання, яке може проявлятися у вигляді штрафу, конфіскації майна або обмеження права обіймати певні посади чи виконувати конкретну діяльність; по-друге, реалізація превентивної функції, спрямованої на недопущення повторних порушень як з боку особи, що вчинила проступок, так і серед інших суб'єктів.

Встановлено, що адміністративні санкції за порушення обмежень щодо сумісництва або поєднання з іншими видами діяльності передбачають

одночасне застосування штрафу, конфіскації доходу або винагороди та обмеження щодо зайняття посад чи виконання певної діяльності. При цьому зазначені стягнення мають законодавчо визначені межі та строки накладення, що забезпечує ефективність їх виконання та створює превентивний ефект як для порушника, так і для інших осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берднікова О. Види і ознаки корупційних правопорушень та адміністративна відповідальність за порушення встановлених заборон та обмежень у сфері запобігання корупції. *Юридичний вісник*. 2024. №4. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2024/18.pdf
2. Василенко В. Адміністративно-правове регулювання обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності // *Science & Law Studies*. 2020. Т. 3, № 4. С. 43–48. URL: https://sls-journal.com.ua/web/uploads/pdf/S&LS_2020_Vol.%203,%20No.%204_43-48.pdf
3. Кравець Д. Обмеження щодо сумісництва як механізм запобігання конфлікту інтересів // *Legal Science and Education Journal*. 2023. №7. С. 54–61. URL: http://lsej.org.ua/7_2023/54.pdf
4. Шовкун Ю. Аналіз антикорупційних обмежень щодо сумісництва та суміщення у публічній службі. *Право і суспільство*. 2024. №5. С. 128–135.
5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
6. Про освіту: закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
7. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 01.11.2025).
8. Про повну загальну середню освіту: закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
9. Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9632000%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.11.2025).

10. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
11. Про культуру: закон України від 14.12.2010 № 2778-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> ((дата звернення: 01.11.2025).
12. Про професійних творчих працівників та творчі спілки: закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
13. Про наукову і науково-технічну діяльність: закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
14. Про авторське право і суміжні права: закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20/conv#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
15. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики: постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
16. Основи законодавства України про охорону здоров'я: закон України від 19.11.1992 № 2801-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
17. Андрійчук Б.І. Співвідношення терміна «медична послуга» та дотичних понять у сфері медичного обслуговування. *Право і суспільство*. 2022. № 1. С. 55–61.
18. Пашков В. М. Сутність медичних послуг у системі господарського законодавства. *Медичне право*. 2013. № 2. С. 88–101.

19. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я»: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#n5971> (дата звернення: 01.11.2025).
20. Про фізичну культуру і спорт: закон України від 24.12.1993 № 3808XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 01.11.2025).
21. Про затвердження Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, Випуск 85 «Спортивна діяльність»: наказ Міністерства молоді та спорту України від 28.10.2016 № 4080. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4080728-16#Text> ((дата звернення: 01.11.2025).
22. Гамалюк Б.М. Особливості здійснення праці за сумісництвом: правовий аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2015. № 8. С. 92–98.
23. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 02.08.2024).
24. Біла-Тіунова Л.Р. Службова кар'єра в Україні: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 540 с.
25. Біла-Тіунова Л.Р., Корнута Л.М., Даниленко Ю.С., Васильківська В.В. Публічна служба: навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання). Одеса, 2019. 88 с.
26. Берднікова К. В. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених заборон та обмежень в сфері запобігання корупції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 19 с.
27. Настюк В. Я. Белєвцева В. В., Клок О. В. Адміністративно-правові проблеми протидії корупції в Україні: монографія / за заг. ред. проф. В.Я. Настюка. Харків : Право, 2017. 214 с.

28. Хабарова Т.В. Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 18 с.
29. Гончарук С.Т. Юридичний аналіз адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2018. № 1. С. 60-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2018_1_11.
30. Задоя І.І. Обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу : теоретико-правовий аналіз. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 61. С. 276-284. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2011_61_37.
31. Іншин М.І. До проблем обмежень права на державну службу. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 24. С. 9-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/app_2012_24_1.
32. Іншин М. І. Обмеження як елемент правового статусу державних службовців органів внутрішніх справ. *Право і Безпека*. 2004. Т. 3. № 1. С. 86-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2004_3_1_24.
33. Мельник О.М. Служба в органах Державної митної служби України та обмеження, які з нею пов'язані. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 1. С. 67-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_1_13.
34. Бойко С.Ю. Переведення на іншу посаду та звільнення як заходи запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 20 с.
35. Панфілов О.Є. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2013. 22 с.
36. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> ((дата звернення: 01.11.2025)).

37. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 199 с.
38. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб.; за ред. А. Т. Комзюка. 2-ге вид. Харків, 2001. 112 с.
39. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2004. 16 с.
40. Остапенко О.І., Кісіль З. Р., Ковалів М. В., Кісіль Р. В. Адміністративне право : навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2008. 536 с.
41. Левенець Ю.О. Поняття адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2012. № 3. С. 54–62.
42. Іванцов В.О. Адміністративна відповідальність: узагальнюючий підхід до визначення поняття. *Право і Безпека*. 2014. № 3. С. 48–53.
43. Коллер Ю. С., Собакарь А. О. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху : монографія. Київ : ТОВ «МП Леся», 2015. 204 с. 52.
44. Надобко С.В. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності: сучасні концепції та підходи. *Право і суспільство*. 2014. № 5-2. С. 223–228.
45. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України. Київ : [б, в], 1995. 78 с. 54.
46. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 733 с.
47. Зелена О. В. Сутність юридичної відповідальності та роль правоохоронних органів у її забезпеченні : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2007. 216 с.
48. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.

49. Щукін О. М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. *Юридичний вісник*. 2014. № 3 (32). С. 73–78. 230
50. Навроцький О. Шляхи удосконалення адміністративної відповідальності за порушення прав дитини в сучасному адміністративному законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 145–148.
51. Надобко С. В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про банки і банківську діяльність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2016. 198 с.
52. Лук'янець Д. М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми правореалізації : автореферат дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2007. 43 с.
53. Віхрова В. С. Адміністративна відповідальність фізичних та юридичних осіб країн Європейського Союзу в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 227 с.
54. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання. *Форум права*. 2008. № 1. С. 439–444.
55. Курінний Є. В. Адміністративна відповідальність як владна форма реалізації об'єкта адміністративного права. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ імені 10-річчя незалежності України*. 2004. № 1. С. 205–212.
56. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.
57. Колпаков В. К. Деліктний феномен в адміністративному праві України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 455 с
58. Про затвердження Методологічних положень з організації державного статистичного спостереження про розгляд справ про

адміністративні правопорушення та осіб, які притягнуті до адміністративної відповідальності: наказ Державної служби статистики України від 30.10.2013 р. № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0333832-13>. (дата звернення: 01.11.2025).

59. Гончарук С.Т. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ, 2000. 240 с.

60. Васильєва Н.С. Підстави адміністративної відповідальності за правопорушення у сільському господарстві. *Європейські перспективи*. 2014. № 8. С. 97–101.

61. Ніколаєв О.А. Суб'єкти адміністративної відповідальності за вчинення проступків у сфері безпеки дорожнього руху. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. № 15. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/328/349>.

62. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративноделіктне право) : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер. 2008.

63. Титко А.В. Адміністративна відповідальність поліцейських за порушення вимог фінансового контролю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 269 с.

64. Коваль Л. В. Адміністративне право : підручник. Київ, 1998. 211 с. 77. Адміністративне право: Академічний курс : підручник : у 2 т.; за ред. В. Б. Авер'янова. Київ, 2004. Т. 1: Загальна частина. 584 с.

65. Ковальчук Ю.І. Неповнолітній як суб'єкт адміністративної відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. 202 с.

66. Миколенко О.І., Дуліна О.В. Суб'єкт адміністративної відповідальності в доктрині сучасного адміністративного права (на прикладі адміністративних правопорушень в сфері земельних відносин): монографія. Одеса: Фенікс, 2015. 200 с.

67. Крижановська В. А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України : сучасне розуміння, нові підходи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 22 с.
68. Дембіцька С. Л. Теоретико-правова характеристика інституту адміністративної відповідальності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія.: Юриспруденція. 2015. № 18, т. 1. С. 77–80.
69. Роль В. Ф., Сергієнко В. В., Попова С. М. Адміністративне право України: навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 392 с.
70. Продаєвич В.О. Функції адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2006. Вип. 27. С. 314–320.
71. Іванцов В. О. Значення принципів адміністративного права у вирішенні актуальних проблем реалізації адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7 грудня 2018 р.) : у 2 ч. Київ: НАВС, 2018. Ч. 2. С. 103–107.
72. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Адміністративне право України: навчально-методичний посібник. Одеса: Юридична література, 2002. 312 с.
73. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. І. К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 3. 941 с.
74. Заброда Д. Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 2 (4). С. 45–51.
75. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2017. 218 с.
76. Крижановська В. А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 258 с.

77. Запобігання та протидія проявам корупції (для працівників органів державної влади та місцевого самоврядування I–VII категорії посад). Київ, 2012. 376 с.

78. Пипяк М. І. Наближення правового статусу державного службовця в Україні до стандартів Європейського Союзу. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 57. С. 110-116.

79. Тучак М. О. Деякі питання запобігання та протидії корупції. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 1. С. 444–451

80. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / наук. ред. М. І. Хавронюк. Київ: Ваіте, 2018. 472 с.

81. Conclusion of 31 March 2004 in Case No. 14/04 on the Compliance of Actions of President Rolandas Paksas of the Republic of Lithuania against whom an Impeachment Case has been Instituted with the Constitution of the Republic of Lithuania: The Constitutional court of the Republic of Lithuania. URL: https://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2015/08/2004-03-31_i_conclusion.pdf

82. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 01.11.2025).

83. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, частин першої, третьої статті 2, частини першої статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) : рішення Конституційного суду України від 30.05.2001 № 7-рп/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01>. (дата звернення: 01.11.2025).

84. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text. (дата звернення: 01.11.2025).

85. Задирака Н. Ю., Берднікова К. В. Шляхи становлення антикорупційного законодавства в Україні. *Форум права*. 2012. № 2. С. 274–277.

86. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / за ред. А. М. Михненка. 4-те вид., переробл. й допов. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління, 2013. 666 с.

87. Гончарук С.Т. Юридичний аналіз адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Юридичний вісник*. 2018. № 1(46). С. 60–66.

88. Янюк Н. Актуальні проблеми формування публічної служби в Україні. *Вісник Львівського університету*. Серія: Юридична. 2010. Вип. 51. С. 162–167.

89. Вандін Є. Правове регулювання антикорупційної діяльності в Україні. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. . 2016. № 3. С. 72–76.

90. Шестопалова Л. Відмежування корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних із корупцією. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 193–197.

91. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Дата оновлення: 07.05.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 01.11.2025).

92. Зубрицький М. І. Особливості адміністративної відповідальності державних службовців. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 1. С. 280–284.

93. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 33. Ст. 175.

94. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань : Закон України від 03.11.2015 р. № 743-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 51. Ст. 472.

95. Андрусів Л. Теоретико-правові засади системи нормативно-правових актів. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 4. С. 128–131.

96. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

97. Про схвалення Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.08.2017 р. № 576-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-%D1%80#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

98. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2000 р. № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2000-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

99. Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень : наказ Міністерства внутрішніх справ від 04.07.2016 р. № 595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-16#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

100. Про затвердження Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту : наказ Міністерства оборони України від 29.11.2018 р. № 604. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1451-18#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

101. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 09.02.2018 р. № 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

102. Про затвердження Порядку оформлення протоколів про адміністративні правопорушення Національним агентством з питань запобігання корупції : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 06.12.2019 р. № 159/19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0014-20#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

103. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.09.2017 р. № 839. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839884-17#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

104. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 р. № 126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

105. Про затвердження Порядку проведення перевірок організації роботи із запобігання і виявлення корупції : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2020 р. № 223/20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-20#Text>.

106. Про затвердження Порядку перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 06.09.2016

р. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1479-16#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

107. Йосифович Д. І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. Вип. 3. С. 115–123.

108. Рогульський С.С. Адміністративно–правові заходи боротьби з корупцією в Україні : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Рогульський С. С. К., 2005. 187 с.

109. Хашев В.Г. Дослідження родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 2. С. 155–163.

110. Біленчук І.А. Адміністративне право України : навч. посібн. / І.А. Біленчук. К. : А.С.К., 2004. 175 с.

111. Стрельченко О. Г. Специфіка проступку як складової частини адміністративного делікту. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 137–143.

112. Берізко В.М. Особливості складу адміністративного правопорушення у сфері протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 80–83.

113. Самойлович А.А. Об'єктивна сторона корупційних адміністративних правопорушень. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Право. 2019. Вип. 58, т. 2. С. 54–57.

114. Кириленко Є.В. Поняття та склад адміністративних правопорушень: запрошення до дискусії. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С. 219–221.

115. Бортник В. А. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 222 с.

116. Стрельченко О. Г. Доктринальна характеристика адміністративної відповідальності за порушення норм (правил) у сфері обігу лікарських засобів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 179–183.

117. Правник С.О., Соловйова О. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2020. № 4. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15838344209057.pdf>.

118. Заяць Р.Я. Неосудність як обставина, що виключає адміністративну відповідальність. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 6. С. 206–208.

119. Гришина Н. В. Адміністративна і кримінальна відповідальність: порівняльна характеристика. *Часопис з юридичних наук*. 2014. URL: <https://periodicals.karazin.ua/jls/article/view/1663>.

120. Лук'янець Д. М. Вина як суб'єктивна підстава адміністративної відповідальності та проблеми її визначення. *Адвокат*. 2004. № 7. С. 3–6.

121. Нефедова А.В. Адміністративно-правова кваліфікація та кваліфікація адміністративних проступків: визначення і співвідношення понять. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 129–134.

122. Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member states on codes of conduct for public officials (Adopted by the Committee of Ministers at its 106th Session on 11 May 2000). URL: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/documents/Rec\(2000\)10_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/documents/Rec(2000)10_EN.pdf)

123. Головань Т. Г. Сумісництво та суміщення професій (посад) в трудовому праві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення». Харківський національний університет внутрішніх справ. Х., 2007. 19 с.

124. Закон України «Про статус народного депутата України»: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2790-12> (дата звернення: 01.11.2025).

125. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: Закон України від 07.07.2010 № 1402-VI (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2453-17> (дата звернення: 01.11.2025).

126. Закон України «Про Національну поліцію»: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19> (дата звернення: 01.11.2025).

127. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 01.11.2025).

128. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики: постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 р. № 285. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-п#Text>. (дата звернення: 01.11.2025).

129. Кузьменко О.В., Гуржій Т.О. Адміністративно–процесуальне право України: Підручник. К.: Атіка, 2007. 416 с.

130. Тучак Р.М. Адміністративно–правові засади боротьби з корупцією : дис. кандидата юрид. наук : 12.00.07. Х., 2007. 198 с.

131. Ківалов С.В. Адміністративне право України : навч.-метод. посіб. / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. 2–ге вид., перероб. і доп. О.: Юрид. Пра, 2002. 312 с.

132. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. А.Т. Комзюка. 3–тє вид., доопр. Х. : Вид–во Харк. нац. ун–ту внутр. справ, 2007. 80 с.

133. Дембіцька С.Л. Адміністративний делікт як небезпека зростання правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 153–156.

134. Крижановська В.А. Адміністративні правопорушення в системі інших правопорушень: порівняльний аналіз. *Митна справа*. 2014. № 1 (2.1). С. 217–225.

135. Менів Л.Д. Адміністративний проступок: поняття, ознаки та особливості прояву в законодавстві про захист прав споживачів. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 299–305.

136. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / С. В. Петков, Н. О. Армаш, Є. В. Додін та ін.; за заг. ред С. В. Петкова. Київ: ЦУП, 2016. 544 с.

137. Гаркуша В.В. Конспект лекцій з дисципліни «Адміністративна відповідальність». Дніпро, 2016. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/av_z_23_1.1.pdf.

138. Титко А. В. Проблемні питання правової кваліфікації порушення обмежень щодо суміщення та сумісництва з іншими видами діяльності. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 169–183.

139. Шульга Є. В. Теоретико-правові підходи до поняття системи адміністративних стягнень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 168–171.

140. Біленчук І.А. Адміністративне право України : навч. посібн. / І.А. Біленчук. К. : А.С.К., 2004. 175 с.

141. Адерейко Т. В. Особливості адміністративних стягнень в Україні, сучасний стан і перспективи. *Молодий вчений*. 2014. № 11. С. 146–151.

142. Дембіцька С.Л. Правомірність застосування заходів адміністративного примусу. *Митна справа*. 2014. № 2 (2.1). С. 222–228.

143. Петренко О. С. Адміністративні стягнення та санкції як категорії адміністративного права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 133–140.

144. Устименко Є. В. Адміністративно-правові санкції в законодавстві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 35, ч. 1, т. 3. С. 33–36.

145. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

146. Васишинчук В. І. Заходи щодо запобігання та протидії корупції: міжнародний досвід. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2015. № 2. С. 224–235. 247

147. Ієвлева Л.І. Врегулювання конфлікту інтересів як антикорупційний механізм: іноземний досвід і окремі рекомендації для України. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 4 (6).

148. Рошупкін С. В. Система заборон та обмежень щодо одержання дарунків на прикладі законодавства США. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 393–401.

149. Костенко Б. О., Хотієва Л. М., Вакулік М. І. Національна антикорупційна стратегія та її інституційне забезпечення : навч.-метод. матеріали. Київ : НАДУ, 2013. 68 с.

150. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Порушення обмежень щодо одержання подарунків: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. № 1. С. 12–21.